

Kristoffer Standal Bergli

Barns stemme og medvirkning i akutte saker

**En studie av barnevernets ivaretagelse av barnets rett
til å bli hørt og til å medvirke i akutte saker**

Sammendrag

Bakgrunnen for denne studien er min interesse for, og tidligere arbeid med, akutt barnevern. Barn som er i kontakt med barnevernet i akutte situasjoner vil ofte ha behov for bistand, hjelp og støtte på måter som går ut over det barn i kontakt med barnevernet vanligvis har behov for. Dette stiller ekstra krav til ivaretagelsen av barnets behov fra fagpersonenes side.

Oppgavens overordnede mål har vært å undersøke hvordan barnevernet ivaretar barns rett til å bli hørt og medvirke i akutte saker. For å belyse dette emnet har oppgaven sett på om struktur på håndtering av akuttsaker, struktur på kontoret og om veiledning og utdanning har innvirkning på barnevernets ivaretagelse av barnets rett til å bli hørt og til å medvirke i akutte saker.

Materialet for undersøkelsen er basert på seks gjennomførte intervjuer med saksbehandlere i kommunalt barnevern. Datamaterialet ble innhentet ved bruk av en kvalitativ tilnærming i form av semistrukturerte intervjuer.

Gjennom analysing og tolkning av datamaterialet kom det frem at ulike momenter innenfor delspørsmålene har tydelig betydning for ivaretagelsen av barns rett til å bli hørt og til å medvirke i akutte saker. Funnene i denne studien tyder også på at deler av dagens praksis ikke er forenlig med beste anbefalte praksis fra internasjonal forskning.

Abstract

The background for this study is my interest in, and earlier work with, emergency child welfare. Children in contact with child welfare in emergency situations will often need assistance, help and support in ways that go beyond what children in contact with child welfare in normal situations need. This places additional requirements for the protection of the child's needs from the professionals.

The overall goal of the assignment has been to investigate how child welfare agencies meet the right of children to be heard and participate in emergency situations. To illustrate this topic, the study has looked into whether the structure for dealing with emergency situations, the structure of the office and whether guidance and education affect the child welfare's protection of the child's rights to be heard and to participate in emergency situations.

The material for the survey is six completed interviews with case workers in municipal child welfare. The data was obtained using a qualitative approach in the form of semi-structured interviews.

Through the analysis and interpretation of the data, it emerged that different moments in the sub-questions have a clear impact on the protection of children's right to be heard and to participate in emergency situations. The findings in this study also indicate that parts of the current practice are not consistent with recommended best practices from international research.

Forord

Jeg har i mange år arbeidet med akutt barnevern, både i første- og andrelinjen, og er spesielt opptatt av de sårbare barna og ungdommene som barnevernet møter i akuttsituasjoner. Dette er et tema som engasjerer meg veldig, og som jeg er takknemlig for at jeg nå har fått muligheten til å forske på. Det hadde ikke vært mulig å fullføre denne studien uten støtte fra et utall personer, og jeg ønsker derfor å takke alle som har støttet, hjulpet og motivert meg i arbeidet med oppgaven.

Jeg vil takke spesielt de informantene som stilte opp og lot meg få ta del i deres erfaringer og opplevelser. Jeg vil også takke de barneverntjenestene som la til rette for at jeg fikk snakke med informantene og som viste interesse for tematikken.

Jeg vil sende en stor takk til min veileder, Gunn-Astrid Baugerud. Det har vært avgjørende for denne oppgaven den støtten, veiledningen og kunnskapen du har bragt inn i møter med meg. Jeg vil også takke for at du har fått meg til å strekke meg i arbeidet med oppgaven. Den hadde ikke blitt det den har blitt uten din bistand!

Marie. Takk for all hjelp, støtte og motivasjon. Denne oppgaven hadde ikke blitt til uten deg. Du har støttet meg hele veien og dratt meg i ørene når jeg har hatt behov for det. Tusen takk!

Elias og Tuva. Dere er de beste. Takk for alle smil, klemmer og godord. Nå er det lek og moro, ikke datamaskin som gjelder.

Alexander. Tusen takk for all hjelp, motivasjon og tilbakemeldinger. Både med oppgaven og med alt annet. Det har vært avgjørende for at det her blir levert.

Mamma og pappa. Ingen er som dere. Jeg er evig takknemlig for alt fra middager til sofabæring og barnepass. Dere er uvurderlige. Noen mennesker er bærebjelker i andres liv, for meg er det dere.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	II
Abstract	III
Forord	IV
1. Innledning	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling	1
1.2 Avgrensninger i oppgaven	3
1.3 Aktuelle lover	3
1.3.1 <i>Barns rett til å bli hørt og medvirke i egen sak</i>	3
1.3.2 <i>Lov om barneverntjenester § 4-1. Barnets beste.</i>	5
1.3.3 <i>Lov om barneverntjenester § 4-6, 2. ledd</i>	5
1.4 Barnevernsstatistikk	5
1.5 Sentrale begreper og terminologi	6
1.5.1 <i>Akutt barnevern</i>	6
1.6 Tidligere forskning	7
2. Teori	9
2.1 Brukermedvirkning	9
2.1.1 <i>Hva er brukermedvirkning?</i>	9
2.1.2 <i>Utfordringer ved begrepet brukermedvirkning</i>	11
2.1.3 <i>Deltar barn i egen sak i den grad de skal?</i>	12
2.2 Samtale med barn	13
2.2.1 <i>Samtalenes ulike formål</i>	15
2.2.2 <i>Den Dialogiske Samtalemotoden (DCM)</i>	17
2.2.3 <i>Dokumentasjon av samtalen</i>	18
2.2.4 <i>Barns stemme i akutte saker</i>	19
2.3 Klemetsrudmodellen	21
2.3.1 <i>Prosedyre 2: Akuttmelding om vold i hjemmet.</i>	21
2.3.2 <i>Prosedyre 3: Melding om vold mot barn.</i>	22
2.3.3 <i>Kritikk rettet mot modellen</i>	23
2.4 Barn i krise	23
2.4.1 <i>Hva er en krise og hva er et traume for barn?</i>	23
2.4.2 <i>Barns reaksjoner under og etter traumatiske hendelser</i>	24
2.5 Barn og tilknytning	26
2.5.1 <i>Barn med desorganisert tilknytningsstil</i>	26
3 Metode	28
3.1 Valg av metode	28
3.2 Vitenskapsteoretisk bakgrunn	29
3.3 Det kvalitative forskningsintervju	29
3.3.1 <i>Forforståelse</i>	30
3.3.2 <i>Utforming av intervjuguiden</i>	31
3.3.3 <i>Utvalget</i>	32
3.3.4 <i>Gjennomføring av intervjuet, rekruttering og utvelgelse</i>	33
3.3.5 <i>Transkribering</i>	33
3.3.6 <i>Analyse</i>	34
3.4 Forskningsetiske hensyn	35
3.4.1 <i>Godkjenning av studiet</i>	36
3.4.2 <i>Informert samtykke</i>	36
3.5 Validitet, reliabilitet og generaliserbarhet	36
3.5.1 <i>Validitet</i>	37
3.5.2 <i>Reliabilitet</i>	37
3.5.3 <i>Generaliserbarhet</i>	38

3.6	Metodekritikk	38
4	Analyse og drøfting	40
4.1	Struktur på håndtering av akuttsaker	40
4.1.1	<i>Bruk av Klemetsrudmodellen</i>	40
4.1.2	<i>Oppfølging i etterkant av akutthåndteringen</i>	45
4.1.3	<i>Passer modellen i alle saker den beskriver?</i>	47
4.1.4	<i>Andre akuttsituasjoner og flyttinger av barn</i>	48
4.1.5	<i>Oppsummering</i>	51
4.2	Organisering av ulike arbeidsmodeller	52
4.2.1	<i>Spesialist versus generalist</i>	52
4.2.2	<i>Mottakets rolle og håndtering av saker</i>	53
4.2.3	<i>Andre forhold ved tjenestene</i>	55
4.2.4	<i>Oppsummering</i>	58
4.3	Opplæring og veiledning	58
4.3.1	<i>Samtaler med barna</i>	58
4.3.2	<i>Dokumentasjon av samtalen</i>	60
4.3.3	<i>Barn og familier i akutte kriser</i>	64
4.3.4	<i>Oppsummering</i>	67
5	Avslutning	68
5.1	Videre forskning	68
	Litteraturliste	70
	Vedlegg 1 – Informasjonsbrev	76
	Vedlegg 2 - Samtykkeerklæring	78
	Vedlegg 3 - Intervjuguide	79

1. Innledning

Denne studien omhandler i hvilken grad barnevernet og saksbehandlere legger til rette for at barnets stemme blir hørt i akutte saker, og hvordan det legges til rette for barns rett til medvirkning i de samme sakene.

1.1 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling

Ivaretagelse av barnets stemme og rett til medvirkning i egne saker, også innenfor barnevernet, har over tid blitt satt stadig mer på kartet. Både når det kommer til barns juridiske rettigheter, men også når det gjelder faktisk imøtekommelse av disse rettighetene. Det har vært en utvikling rettet mot å involvere barn i eget liv i større grad og et økt fokus på viktigheten av dette for barnets selv, for barnets familie og barnevernet som profesjon.

I januar 2016 publiserte Stavanger Aftenblad en historisk lang avisartikkel om "Ida" og hennes opplevelse av barnevernet. Som en følge av avisartikkelen ble det besluttet å føre tilsyn rundt barnevernets arbeid med "Ida" og hennes familie¹. Tilsynssaken var banebrytende på flere områder, blant annet ved omfang, metodikk og tilsynets involvering av "Ida" i selve tilsynssaken. I tilsynsrapporten kommer fylkesmennene med flengende kritikk til både kommunalt-, privat- og statlig barnevern, i tillegg til at de kritiserte egen tidligere innsats, helsevesenet og skolevesenet. Deler av kritikken i tilsynssaken går direkte på mangelfull involvering av "Ida" i egen sak, samt at hennes stemme ikke har blitt hørt godt nok på.

I en dom fra Frostating lagmannsrett fra april 2016 ble et barns far frikjent for bruk av vold mot barnet². I dommen blir barnevernet kritisert for at referatet fra barnesamtalen som ble holdt med barnet ikke inneholder informasjon om hvordan spørsmålene er stilt eller hvordan samtalen har foregått. Videre at notatet fra samtalen med barnet er basert på en tolkning fra den som har skrevet det.

¹ <https://www.fylkesmannen.no/Documents/Dokument%20FMRO/Helse%20og%20sosial/Tilsyn/Dei%20forsto%20meg%20ikkje%20-%20tilsynsrapport.pdf> - "Dei forsto meg ikkje". (24.02.17)

² LF-2016-9418

Barnevernet blir i en dom fra Agder lagmannsrett fra februar 2016 kritisert for selve gjennomføringen av samtalen som ble holdt med barn i en familie³. I den aktuelle saken innledet ansatte i barnevernet de første samtalene med barna med at "noen er bekymret for at mor slår" og at "mor tar kvelertak". Et av barna har i samtalen med barnevernet tidlig sagt at hun ikke blir slått og at hun heller ikke har sett mor utøve vold mot søsknene sine. Senere i samtalen blir hun allikevel spurt om "hvor ofte mor slår". I dommen står det at samtalene barnevernet gjennomførte ble kritisert av ulike fagpersoner, blant annet psykolog Magne Raundalen. Kritikken omhandler ledende spørsmål fra de ansatte i barnevernet, samt at de har lagt ord i munnen på barnet. Lagmannsretten kommer frem til at måten barnesamtalene ble utført på kan ha påvirket barnas senere virkelighetsoppfatning og svar i dommeravhør.

I høringsvar til NOU 2016: 6 – Ny barnevernslov fremsatte blant annet Statens barnehus kritikk mot deler av dagens praksis i barnevernets arbeid med vold- og overgrepssaker. Kritikken går delvis på måten barnevernet går frem på i disse sakene, og at fremgangsmåten ikke beskytter barnet godt nok, samt at barnevernet i for stor grad går inn i et strafferettslig område i sine samtaler med foreldre og barn.

I lys av kritikken som har kommet knyttet til ivaretagelsen av barnets rett til å bli hørt, og kritikken rettet mot mangelen på deltakelse i egne saker, kan det virke som om barnevernet ikke fullt ut ivaretar de lovpålagte rettighetene barnet har. Som en følge av dette har denne studien hatt som hensikt å belyse problemstillingen:

Hvordan ivaretar barnevernet barns rett til å bli hørt og medvirke i akutte saker?

Problemstillingen vil bli drøftet ut i fra delspørsmålene:

- Hvilken innvirkning har barnevernets struktur på håndtering av akutte saker på barns rett til å bli hørt og medvirke i akutte saker?
- Hvilken innvirkning har organiseringen av et barnevernskontor på barns rett til å bli hørt og medvirke i akutte saker?
- Hvilken innvirkning har opplæring og veiledning i tjenestene på barns rett å bli hørt og medvirke i akutte saker?

³ LA-2015-64864

1.2 Avgrensninger i oppgaven

Studien er avgrenset til å omhandle barn mellom syv og atten år i situasjoner hvor det er knyttet bekymring til barnas omsorgssituasjon. Dette ble gjort for å begrense omfanget på oppgaven, samt for å sikre at intervjuene ga data som kunne bearbeides. Studien har fokusert på ivaretagelsen av barns stemme og medvirkning i akutte saker hvor bekymringen gjelder barnets omsorgssituasjon, herunder spesifikt knyttet til lov om barneverntjenester § 4-6,2.ledd. Det vil si at barneverntjenestenes akuttsaker knyttet til blant annet atferd, lov om barneverntjenester §§ 4-25 og 4-29, vil falle utenfor dette studiets nedslagsfelt. Aktuelle lovhjemler presenteres kort i et eget kapittel senere i innledningen.

Studien har fokusert på barn fra fylte syv år og oppover, og vil derfor ikke omfatte barneverntjenestens arbeid med de minste barna. Begrunnelsen for dette valget er at ivaretagelsen av medvirkning for veldig små barn vil kunne innebære andre typer innsats fra barneverntjenesten enn det som gjelder barn som har et utviklet språk. Det går her et skille også fra lovgivers side, ved at det i lov om barneverntjenester § 6-3, 1. ledd står at barn som er fylt syv år skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas en avgjørelse i en sak som berører barnet. Dette gjelder også for yngre barn som er i stand til å danne egne synspunkter, men studien har valgt å sette begrensningen der av hensyn til datainnsamlingen. Det betyr at studien heller ikke har sett på barnevernets arbeid i akuttsaker som omhandler eldre barn med spesielle behov og barn som ikke kan uttrykke seg verbalt.

Denne oppgaven vil heller ikke gjøre rede for eller diskutere makt, maktbalansen som eksisterer mellom barn og fagarbeider, eller de virkningene makt kan ha på samtaler med barn og ivaretagelsen av barns rett til medvirkning. Dette er gjort ut i fra et prioritert valg av de funnene som fremkom av samtale med saksbehandlerne og oppgavens omfang. Dette er allikevel et tema som fremstår som meget aktuelt og med betydelige kunnskapshull og bør følges opp av annen forskning.

1.3 Aktuelle lover

1.3.1 Barns rett til å bli hørt og medvirke i egen sak

Barns rett til å bli hørt og til å medvirke i egen sak er stadfestet i flere norske og internasjonale lover og traktater. Grunnlovens § 104 fastslår at barn har rett til å bli

hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og at deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling⁴. Videre skal barnets beste være et grunnleggende hensyn ved handlinger og avgjørelser som berører barn. Dette er en bestemmelse som kom inn i Grunnloven så sent som i mai 2014. I en kronikk i Aftenposten 22. april 2014⁵ argumenterer forfatterne Carsten Smith, Anne Lindboe, Jan E. Helgesen og Kirsten Sandberg for viktigheten av at barns rettigheter tas inn i Grunnloven. De skriver blant annet: "Ingen av oss mener at barns rettigheter ikke har oppmerksomhet i Norge. Men vi har fremdeles et godt stykke igjen før de respekteres fullt ut."

I lov om barneverntjenester § 6-3 blir det fastslått at barn som har fylt syv år, og yngre barn som er i stand til å danne egne synspunkter, skal få informasjon og anledning til å si sin mening før det blir tatt avgjørelser i en sak som berører barnet⁶. Videre skal barnets mening tillegges vekt etter alder og modning. Etter fylte tolv år skal det legges stor vekt på det barnet mener.

Også barnekonvensjonens artikkel 12 slår ettertrykkelig fast at barn skal bli hørt i saker som berører barnet, og at barnets synspunkter skal vektlegges i samsvar med barnets alder og utvikling⁷.

I regjeringens forslag til ny barnevernlov presiseres barns rett til medvirkning allerede i § 3 om barnets rett til rett tiltak og medvirkning (NOU, 2016:16). Lovutvalget foreslår følgende tekst for å lovfeste barns rett til å medvirke og til å bli hørt i egen sak:

Barnet har rett til å medvirke ved handlinger og avgjørelser som berører barnet etter denne loven. Med medvirkning menes at barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og ha rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter. Barnets synspunkter skal vektlegges i samsvar med barnets alder og utvikling (NOU, 2016:16).

⁴ https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17/KAPITTEL_5#KAPITTEL_5 - Grunnloven. Lastet ned 02.04.2017.

⁵ <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/Barns-rettigheter-i-Grunnloven-90910b.html> - Lastet ned 06.05.17

⁶ https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100/KAPITTEL_4#KAPITTEL_4 - Barnevernloven. Lastet ned 02.04.17.

⁷ https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_bk#KAPITTEL_bk - Barnekonvensjonen. Lastet ned 02.04.17.

1.3.2 Lov om barneverntjenester § 4-1. Barnets beste.

I lov om barneverntjenester § 4-1 er det fastslått at det ved bruk av tiltak etter loven skal finnes tiltak som er til det beste for barnet. Barn skal gis mulighet til å medvirke og det skal legges til rette for samtaler med barnet. Barns rett til deltagelse er sentralt for ivaretagelsen av barnets verdighet, selvfølelse og integritet (Stang, 2007, 39). Som en følge av det kan ikke realiseringen av barnets beste i beslutninger om tiltak ses løsrevet fra barnets rett til å bli hørt og til å delta i egen sak. Ved alle tiltak fattet etter lov om barneverntjenester skal det legges *avgjørende vekt* på å finne tiltak som er til det beste for barnet.

1.3.3 Lov om barneverntjenester § 4-6, 2. ledd

Barnevernlovens § 4-6, 2. ledd sier at hvis det er fare for at et barn blir vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet kan det fattes vedtak om å plassere barnet utenfor hjemmet uten samtykke fra foreldrene. Vedtak etter denne paragrafen kan kun treffes dersom skaderisikoen er akutt, og barnet vil bli vesentlig skadelidende om det ikke flyttes straks (Ofstad og Skar, 2015, 108). Det må da vurderes om skaderisikoen for barnet kan elimineres helt, eller eventuelt reduseres til et akseptabelt nivå ved hjelpetiltak i hjemmet. Eventuelt at barnet flyttes med foreldrenes samtykke til slektninger eller andre nærstående personer.

1.4 Barnevernsstatistikk

I 2015 mottok det kommunale barnevernet i Norge 54 396 bekymringsmeldinger knyttet til barn og deres omsorgssituasjon⁸. I 2008 var antallet meldinger 37 270. Det tilsvarer en økning på 46 % i antall meldinger i den gitte perioden. Det har vært en økning i meldinger i alle fylker. Dersom flere meldere har meldt bekymring på et barn vil det kunne bli registrert som én melding. Det totale antallet meldinger er derfor høyere enn det som er registrert.

Det er politi, skole og barneverntjenestene selv som står for den største andelen av nye bekymringsmeldinger. Barnehagene står for en stor andel av meldingene som gjelder mindre barn.

⁸ https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Bekymringsmeldinger/ (04.02.17)

I 2015 omhandlet 10, 5 % av alle meldingene bekymring knyttet til vold i hjemmet/ barnet vitne til vold i nære relasjoner. 4216 av meldingene var knyttet til bekymring for at barnet selv var utsatt for fysisk mishandling mens 1210 meldinger omhandlet bekymring for at barnet var blitt utsatt for seksuelle overgrep. Dette er meldinger som ofte medfører at håndteringen av meldingen blir av akutt art, og meldinger som vil kunne bli behandlet med bruk av Klemetsrudmodellen. Oppgaven vil gjøre nærmere rede for denne modellen i kapittel 2.3 i teoridelen.

Etter flere år med en økende bruk av akutt plasseringer var det i 2014 en nedgang i antallet plasseringer hvor bakgrunnen for flyttingen var at barna stod i fare for å bli vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet⁹. 1504 barn ble i 2014 flyttet akutt ut av hjemmet med en slik begrunnelse, en nedgang på 7 prosent fra året før. Dette er de siste tilgjengelige tallene som omhandler akutte vedtak.

1.5 Sentrale begreper og terminologi

1.5.1 Akutt barnevern

I denne oppgaven blir begrepet *akutt* benyttet om situasjoner som henviser til en akutt situasjon for barnet. Det vil si at også situasjoner hvor barneverntjenesten ikke vurderer flytting av barnet vil falle inn under akuttbegrepet så lenge det er rimelig å anta at barnet selv opplever situasjonen, eller kunne ha opplevd situasjonen, som noe som kom plutselig og uventet, og som barnet ikke kunne forberede seg mentalt på. Atle Dyregrov (Dyregrov, 2000, 11) definerer dette som en potensiell krisesituasjon for barn, noe oppgaven vil komme tilbake til i teorikapittelet. Med dette vil situasjoner hvor barneverntjenestene håndterer bekymringsmeldinger knyttet til vold og overgrep, hvor samtaler med barn og familier ikke er informert om på forhånd, være en del av akuttbegrepet. Bruk av deler av Klemetsrudmodellen vil falle innenfor en slik forståelse. Dette er situasjoner hvor barnet ikke har kunnet forberede seg på forhånd, og hvor det er stor sjanse for at barnet føler lite kontroll, og hvor barnet og familien vil oppleve et forhøyet stressnivå. Oppgaven vil komme tilbake til stress hos barn og bruk av Klemetsrudmodellen i egne kapitler i teoridelen av oppgaven.

Begrepet *akutt* vil bli benyttet gjennom hele oppgaven. Begrepet møter til dels stor motstand, blant annet fra Forandringsfabrikken og barnevernsproffene (2016, 22), og

⁹ https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/#heading13693 - (27.02.17)

er foreslått endret i ny barnevernlov. Oppgaven vil allikevel benytte akuttbegrepet ettersom informantene i stor grad benyttet dette begrepet under intervjuene, og fordi gjeldende lovparagrafer bruker begrepet.

1.6 Tidligere forskning

Det eksisterer betydelig internasjonal og nasjonal forskning knyttet til elementer som blir tatt opp i denne oppgaven. Herunder forskning knyttet til brukermedvirkning, samtaler med barn, vitnepsykologisk forskning som Barnesamtalen (DCM) bygger på, kriser og tilknytning. Deler av denne forskningen vil bli benyttet og referert til i denne oppgaven.

Også knyttet til barnevernets undersøkelsesarbeid har det det siste tiden kommet en del forskning. Det ble i desember 2015 publisert en rapport fra Regionalt kunnskapssenter for barn og unge i Midt- Norge (RKBU Midt-Norge) om barneverntjenestens arbeid med barnevernundersøkelser i Midt- Norge (Lurie mfl, 2015). Studien viste blant annet en stor variasjon mellom tjenestene i hvordan de gjennomførte undersøkelsene. Samsonsens og Willumsens (2014) sammenlignet undersøkelsesmetodene i Norge og England. De fant at undersøkelsesmetodene i de to landene var veldig ulike. I Norge er det lagt opp til stor grad av skjønn i arbeidet og i vurderingene, mens det i England er en stor grad av standardisering. Barnevernsarbeiderne fra Norge etterspurte i studien et mer strukturert rammeverk til å hjelpe de i beslutningsprosessene i arbeidet deres.

Knyttet til andre elementer i oppgaven finnes det betraktelig mindre forskning. Når det gjelder *Klemetsrudmodellen* finnes det så langt jeg har funnet, ingen relevant forskning på denne. Den blir nevnt i en del masteroppgaver og forskningsartikler, men ingen av disse analyserer metodebruken. Det er initiert et mastergradsprosjekt ved HiOA og RBUP som skal evaluere modellen. Oppstart for dette prosjektet er høsten 2017. Nasjonal kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) publiserte i april i år en forskningsrapport som tar for seg deler av det denne studien har fokusert på. Forskningsrapporten "Barn i krise - samarbeidet mellom barnevern og politi" ser på samarbeidet mellom barnevern og politi i akutte saker (Vorland og Skjørten, 2017). Rapporten har hovedtyngden av fokuset på samarbeidet mellom barnevernvakter og

politiet, men berører også samarbeidet mellom barneverntjenestene og politiet, samt at den tar opp temaer som barnevernansattes samtaler med barn i akutte situasjoner og bruk av Klemetsrudmodellen.

Heller ikke når det kommer til barnevernets faktiske bruk av *Barnesamtalen* har jeg funnet relevant forskning ut over ulike masteroppgaver.

2. Teori

I teorikapittelet vil jeg belyse de teoretiske perspektivene som vil bli benyttet i analysedelen av oppgaven for å understøtte og drøfte funnene knyttet til problemstillingen. Oppgaven vil gjøre rede for *brukermedvirkning, samtaler med barn, Barnesamtalen (DCM), kriser og tilknytning*. Også *Klemetsrudmodellen* vil bli presentert. Informantene i denne oppgaven opplyste alle om at de benyttet modellen i sitt arbeide, eller som utgangspunkt for arbeidet, med akutte saker. Hvert av disse temaene vil bli presentert i et eget kapittel.

2.1 Brukermedvirkning

I dette kapittelet vil det bli gjort rede for begrepet brukermedvirkning og hvordan brukermedvirkning forekommer på individnivå. Brukermedvirkning på systemnivå vil ikke bli gjort rede for da det i mindre grad er aktuelt sett mot oppgavens problemstilling. Kapittelet vil også belyse viktigheten av at barn får medvirke i egen sak og påvirke utfallet i beslutninger som skal fattes, samt noen av de utfordringene som eksisterer knyttet til brukermedvirkning for barn innenfor barnevernet i dag.

2.1.1 Hva er brukermedvirkning?

Brukermedvirkning defineres ofte som: "De som berøres av en beslutning eller er brukere av tjenester, får innflytelse på beslutningsprosesser og utforming av tjenestetilbud (Rønning og Solheim, 2000, 31)". I forskrift om medvirkning og tillitsperson i barnevernet (forskrift av 1. Juni 2014 nr 697) defineres brukermedvirkning slik: "Barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og gis mulighet til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter. Barnet skal bli lyttet til og barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet." I forskriften vektlegges det også at barns medvirkning er en prosess som må utøves under hele sakens forløp i barnevernet, samt at barnet skal gis mulighet til å medvirke i alle forhold som angår barnet. Det er poengtert at barnet ikke skal utsettes for press til å medvirke.

Brukermedvirkning er et satsningsområde for myndighetene i Norge (Skivenes og Willumsen, 2005, 94). Begrepet har kommet i bruk de siste tiår, i en prosess hvor *klient*begrepet innenfor sosialtjenestene er byttet ut med *bruker*. Klientbegrepet ble

ansett for å være stigmatiserende, og at det ledet til negative assosiasjoner. Begrepet bruker skulle istedenfor assosieres med noe mer positivt, og allment mer vanlig. De aller fleste mennesker er brukere av offentlige tjenester i løpet av et liv. Tanken er da at brukere av sosialtjenester, og samfunnet generelt, skulle se på det å søke hjelp av disse tjenestene som noe som ikke var negativt. Begrepet bruker innebærer en mer aktiv og offensiv hentydning enn begrepet klient. Brukermedvirkning vil med dette bety at brukeren skal delta, bidra og hjelpe rundt sin egen situasjon og den prosessen en er inne i. På et individnivå vil medvirkningen handle om hvordan det enkelte barnet i en barnevernssak får mulighet til å medvirke i relasjonen til barnevernsarbeideren (Humerfelt, 2005, 16). Barnet skal og må få mulighet til å påvirke egen situasjon, og valg som blir gjort knyttet til denne situasjonen.

Brukermedvirkning og utviklingen av denne er en viktig del av empowermentprosessen og moderniseringen av offentlige tjenester (Willumsen 2005, 21; Slettebø og Seim, 2007, 27). Empowermentprosessen handler om å tilkjempe sin rettmessige plass i samfunnet, og på denne måten ta del i felles rettigheter og plikter på likeverdige vilkår. I løpet av de siste ti årene har det vært et stadig økende fokus på brukermedvirkning i offentlig debatt og offentlige dokumenter. Fokuset har endret seg fra å anta at brukerne blir møtt på en slik måte som ivaretar deres behov for selvbestemmelse og autonomi, til å klart uttrykke at brukernes subjektive oppfatning skal ivaretas og tas hensyn til. Brukerne skal også ha større valgfrihet og ha større innflytelse på virksomhetens utforming.

Også samfunnets syn på barn og barns rettigheter har utviklet seg (Slettebø og Seim, 2007, 24). Det har vært et paradigmeskifte innen synet på barn, og barn skal ses på som mennesker med fullt menneskeverd. Barn oppfattes som subjekter som skal delta aktivt i utformingen av sitt eget liv og barndommen er en viktig del av menneskers liv. Dette medfører også at barns rett til å medvirke i eget liv har styrket seg.

Et argument for brukermedvirkning er å jevne ut makten mellom bruker og fagperson (Humerfelt, 2005, 28). Hjelpeapparatet besitter overlegen makt i form av blant annet tilgang på ressurser, organisering og forvaltningens store handlingsrom. Barnevernet er gitt betydelig myndighet gjennom lovverk og har blant annet mulighet til å benytte tvang i gjennomføring av vedtak. Ved å legge til rette for brukermedvirkning vil man

kunne bedre balansen mellom partene og derigjennom få beslutninger som bedre stemmer overens med barnas behov.

2.1.2 Utfordringer ved begrepet brukervedvirkning

En utfordring knyttet til barnevernet i dag er at barn ikke deltar i egen sak i den grad som loven foreskriver (Skivenes og Søvig, 2017, 57). Noe av årsaken til dette kan være det at det ikke eksisterer en uniform definisjon av brukervedvirkning innenfor barnevernet, og at ulike fagpersoner og fagdisipliner har ulike oppfatninger av hva begrepet skal romme. Slettebø og Seim (2007, 21) kaller ordet brukervedvirkning for et honnørord som en følge av dette. Begrepet er et samlebegrep som betegner svært ulike former for praksis. Noen kaller det brukervedvirkning hvis brukerne blir informert eller får si sin mening, andre kan si at det er brukervedvirkning hvis profesjonsutøveren har et brukerperspektiv og har brukernes beste i fokus. Brukervedvirkning kan også være en beskrivelse av praksisordninger hvor brukeren deltar aktivt i beslutningsprosesser og har innflytelse på et resultat. Forfatterne argumenterer for at begrepet må forbeholdes praksisformer som innebærer at brukerne både er deltakende, samt at de har mulighet til innflytelse (Slettebø og Seim, 2007, 28). En fruktbar måte å beskrive individuell medvirkning på er å se deltakelse og innflytelse opp mot ulike faktorer.

Peyrot (i Rønning og Solheim, 1998, 41) skisserer en mulig måte å dele inn individuell medvirkning. Her ser man på deltakelse, innflytelse og eiendomsretten til egne problemer opp mot følgende faktorer:

- Å bestemme om et problem eksisterer
- Å definere hva problemet gjelder
- Å avgjøre om det skal gjøres noe med problemet
- Å velge mellom ulike former for hjelp
- Å initiere, vedlikeholde eller avslutte kontakten

I en slik inndeling vil det å legge vekt på brukernes mulighet til å bestemme i ulike faser av prosessen være vesentlig (Slettebø og Seim, 2007, 28). Sett opp mot en barnevernssak vil dette være en form for inndeling som tydeliggjør utfordringer knyttet til brukervedvirkning i barnevernet. I barnevernet vil det ikke alltid være mulig for barna og foreldrene å kunne ta beslutninger innenfor de ulike områdene

(Slettebø og Seim, 2007, 30). I mange tilfeller vil barn, foreldre og barnevernsansatte i fellesskap kunne snakke seg frem til gode løsninger, i andre saker vil det ikke være mulig med medvirkning. Eksempelvis kan ikke foreldre eller barn motsette seg at barnevernet iverksetter en undersøkelse. De kan heller ikke alene definere hva utfordringen i familien er. Det er også tilfeller hvor barnevernet tar beslutninger som går imot foreldrenes og barnas ønsker, og det er situasjoner hvor barn og foreldres ønsker er motstridende. I saker med en akutt karakter innenfor barnevernet vil Peyrot sin inndeling kunne være nyttig for å belyse graden av medvirkningen det enkelte barnet får ha på egen situasjon. Oppgaven vil se nærmere på dette i analysekapittelet.

Gulbrandsen, Seim og Ulvik (2012, 54) ser på medvirkning som noe utover det å få uttale seg og ha innflytelse i egen sak. Forfatterne argumenterer også for at barns medvirkning innebærer en rett for barnet til å få profesjonell støtte i meningsarbeid. Det vil si de prosessene som bidrar til at barnet skaper seg en mening i det som skjer, og de utfordringene som barnet står ovenfor. I samtaler barnevernet har med barn skal barn ofte snakke om forhold som rører ved barnets forståelse av seg selv, sine nærmeste omsorgspersoner, sin egen livssituasjon og tanker knyttet til fremtiden. Forståelser av denne typen kan ikke utvikles i et sosialt vakuum, men gjennom interaksjon med andre mennesker. En side ved mange barnevernssaker er at barn ikke har hatt betingelser til stede for å utvikle en forståelse som kan hjelpe dem, eksempelvis ved å danne og gi uttrykk for synspunkter som kan være til hjelp for barna. Det er også slik at barn som har svakt utviklede ferdigheter i felles fokus vil ha utfordringer med samtaler (Kvello, 2010, 112). Barn med svake ferdigheter i felles fokus vil kunne gli ut av samtalene, snakke seg bort og bytte tema uten å markere overganger. Dette vil kunne skape ytterligere utfordringer for en saksbehandler og kreve en annen tilnærming til samtalene med barnet. Dette vil bli ytterligere tematisert i samtaler med barn i et eget kapittel.

2.1.3 Deltar barn i egen sak i den grad de skal?

I tilsynsrapporten "Dei forstod meg ikkje" fra 19.september 2016 utarbeidet av fylkesmennene i Hordaland, Rogaland og Troms får både kommunalt og statlig barnevern sterk kritikk blant annet for ikke å ha utforsket godt nok det ungdommen selv mente hun hadde behov for, og det som var viktigst for henne. Barnevernpanelets

rapport (2011, 31) vektla det samme; barn og unge får ikke i stor nok grad mulighet til å uttale og påvirke sin egen i stor nok grad.

I en undersøkelse gjennomført på 90-tallet ble 90 undersøkelsessaker gjennomgått for å se hvor mange barn som ble involvert i undersøkelsesarbeidet. Undersøkelsen fant at i aldersgruppen syv til sytten ble i underkant av halvparten av barna snakket med (Christiansen, 2012, 17). Av 25 barn som var mellom syv og tretten var det kun snakket med 4 barn. I en senere undersøkelse har Vis og Thomas (2009) gått igjennom 43 saker vedrørende barn i alderen 7 til 12 år der barna ble snakket med i barnevernssaken. Her viste resultatene at knapt halvparten av barna som hadde blitt snakket med hadde hatt det forskerne kaller for reell deltakelse. Med reell deltakelse ble det lagt til grunn at barna deltok i beslutningsprosessen gjennom å få anledning til å uttrykke sin mening. I en nyere studie utført av Skauge (2010, 63) hvor saksmappene til 100 barn ble gjennomgått fremkom det at det i 70 % av saksmappene ikke var spor av at barnet var snakket med i saken.

En ny studie gjennomført av Paulsen (2016, 13) viser at barn og unge i liten grad opplever medvirkning i kontakten med barnevernet. Graden av medvirkning ble påvirket av det antallet møtepunkter barnet hadde med den ansatte i barnevernet, og barnets alder, men det som synes å virke sterkest på om barnet opplevde å ha medvirket var relasjonen mellom barnet og den ansatte. Relasjonen er viktig for å lykkes i å skape gode medvirkningsprosesser, og den relasjonen må bygge på tillit og respekt. Barnet må oppleve at det de sier blir tatt på alvor og lyttet til, og det må finnes en anerkjennelse av at barnets stemme er viktig og har betydning.

I studien fra NKVTS (Vorland og Skjørten, 2017, 81) fremkommer det at barna har blitt snakket med, og det er journalført, i de aller fleste akutte sakene. Dette gjaldt saker som var håndtert av ulike barnevernvakter.

2.2 Samtale med barn

I det påfølgende kapittelet vil det bli gjort rede for samtaler med barn, ulike former for samtaler og formål samtalen kan ha, samt for den Dialogiske Samtalemotoden.

En samtale er i følge Haldor Øvreeide (2009, 12) en levende prosess og dermed også noe mer enn metode. Å samtale er å utfolde den menneskelige egenskapen til å være i samspill med andre, noe alle har en grunnleggende evne til, og behov for, uavhengig av alder og andre forutsetninger. Det er en egenskap som er tilgjengelig som et potensial, og som vi i samtaler med barn skal finne frem til hos barnet, men også ta i bruk i oss selv. I samtaler med barn skal den voksne ta ansvaret for formålet med samtalen, mens barnet skal finne en motivasjon i selve samtaleprosessen (Øvreeide, 2009, 14). Det er viktig at den voksne legger til rette for samtaleprosessen for barnet slik at barnet får mulighet til å fortelle om det som er av betydning for barnet. Et felles trekk ved samtaler med barn er at samtalen skal virke bekreftende, støttende og skape sammenheng for barnet (Øvreeide, 2009, 14). Allikevel vil ingen samtalemetodikk fungere uten en bred forståelse av møtet med barn i utrygge situasjoner, særlig sett fra barnets perspektiv og erfaringer.

Øvreeide (2009, 17) skiller mellom to former for samtaler med barn. I *Den innordnede samtalen* forventes det at barnet skal svare på den voksnes krav, spørsmål og forventninger i samtalen. Fordi grunnformen er bygget på krav og forventninger fra den voksne til barnet, er det naturlig at barnas svar og initiativ blir strategiske. Barn vil se på en slik form for samtale som en test av egne prestasjoner, og være avhengig av den voksnes språk og intensjoner. Barna vil forsøke å tilpasse seg eller vegre seg i samtalen. Hovedmotivasjonen for samtalen blir værende hos den voksne, mens hvorvidt barnet engasjeres er mer tilfeldig. Den voksne viser ingen villighet til felles perspektiv eller intersubjektivitet, og det er den voksne som til enhver tid har kontroll over fortellingen (Gamst, 2011, 116). Det er den voksne som styrer fortellingen, barnet avbrytes og det blir innført nye temaer før barnet har avsluttet og fortalt alt det husker. Det innebærer at den prosessen barnet er inne i med å hente opp minner avbrytes, og stadige spørsmål som skytes inn kan være med på å forstyrre og påvirke barns minner.

I en *dialogisk samtale* arbeides det først og fremst med å gi barnet frihet til å uttrykke seg ved å støtte opp om barnets egen motivering til å ville samtale og fortelle om barnets opplevelser og tanker rundt et tema (Øvreeide, 2009, 18). En dialogisk samtale er en samtale hvor det legges til rette for at barnet får uttrykke seg på barnets egne premisser, innenfor en tilpasset ramme. I en slik samtale utvikles temaet i et

samspill mellom barnet og den voksne, og spontanitet hos barnet verdsettes. Dette gjør at barnets uttrykk får en mer autentisk karakter, og uttrykkene blir i mindre grad preget av maktforholdene som eksisterer fordi det i tilretteleggingen vektlegges å gi barnet trygghet og støtte til å fortelle.

I kapittel 2.2.2 vil det bli presentert én slik dialogisk samtalemethode. Årsaken til at det er denne metoden som presenteres og ikke andre mulige, er at flere av informantene har gjennomført opplæring og sertifisering i denne metoden og de forteller i intervjuene at de bruker metoden.

2.2.1 Samtalenes ulike formål

Det er nyttig å skille mellom ulike former for samtaler som barnevernet har med barn, og formålet samtalene har. Øvreeide (2009, 168) skiller mellom *informasjonsgivende og bearbeidende* samtaler på den ene siden, og *undersøkende* samtaler på den andre siden, med påfølgende underkategorier for de ulike samtalene. En av underkategoriene vil bli nærmere presentert i dette kapittelet; *avdekkende samtaler*. Årsaken til at denne kategorien blir presentert er dens relevans for besvarelsen av oppgavens problemstilling. Informantenes første samtaler med barna i akuttsituasjoner vil falle inn under denne kategorien av samtaler. Samtidig vil både den første samtalen og senere samtaler med barnet i en akutfase kunne ha elementer av informasjonsgivende og bearbeidende samtaler i seg. Oppgaven vil komme nærmere tilbake til dette i kapittel fire under drøfting av funnene i studien.

Undersøkende samtaler er samtaler der formålet med samtalen primært er ment å dekke det behovet barnevernet har for å kunne foreta vurderinger og beslutninger knyttet til videre saksgang (Øvreeide, 2009, 168). Det er samtaler som er ment å fremskaffe mer kunnskap om barnets oppfatninger, erfaringer, utviklingsnivå og funksjonsnivå, samt informasjon knyttet til barnets egen vilje og ønske. Avdekkende samtaler er en form for undersøkende samtale hvor vi søker utdypende informasjon fra barnet om konkrete erfaringer eller hendelser (Øvreeide, 2009, 192). I tilfeller hvor det foreligger alvorlig bekymring knyttet til barnets omsorgssituasjon vil barnevernets hovedkilde til informasjon om dette i mange tilfeller være barnet selv. I slike situasjoner er det viktig, og noen ganger avgjørende, for videre ivaretagelse av

barnet å få bekreftet eller avkreftet de bekymringene som foreligger. Dette kan i mange tilfeller kun gjøres gjennom samtaler med barna ettersom det er vanskelig å få dokumentert forholdene på andre måter.

Ved omsorgssvikt av alvorlig grad eller mishandling av barn er det som oftest bare barnet selv og omsorgspersonene som kjenner til hendelsene og erfaringene som barnet er utsatt for (Øvreeide, 2009, 192). Handlingene foregår ofte i lukkede rom, og de er iscenesatt og kontrollert av de voksne. Derfor vil barnets egen forklaring av faktiske hendelser og opplevelser være den eneste måten å få kunnskap om barnets situasjon. Samtidig vil karakteristika ved barnet, som barnets forståelser, følelser, utvikling, kultur og psykologiske prosesser være avgjørende for om erfaringene kan videreformidles til en fagperson i barnevernet, og eventuelt hvordan (Øvreeide, 2009, 192; Newlin mfl, 2015, 3). Det er også andre faktorer som vil påvirke hvorvidt barnet vil fortelle om sine opplevelser, og eventuelt hvordan det vil gjøre det. Her vil fremtoningen til den som samtaler med barnet, familie-, samfunns- og kulturforhold spille inn på om, når og eventuelt hvordan barnet forteller om overgrep.

Det har den siste tiden kommet kritikk fra ulikt hold knyttet til barnevernets avdekkende samtaler med barn. I rapporten "Barn i krise- samarbeid mellom barnevern og politi" (Vorland og Skjørten, 2017) er det flere av informantene fra politiet som uttrykker misnøye med barnevernets bruk av Barnesamtalen, og bruken av Klemetsrudmodellen. En av informantene i den studien sier: "Det verste er kanskje at de starter med en konfrontering av hva de vet eller har fått informasjon om. De begynner der vi avslutter." (Vorland og Skjørten, 2017, 152). Også i nyere rettsavgjørelser, som beskrevet tidligere i oppgaven, har barnevernets samtaler og bruk av metodikk blitt kritisert. Oppgaven vil komme tilbake til dette under kapitlene Barnesamtalen og Klemetsrudmodellen, og i analysekapittelet.

Informasjonsgivende og bearbeidende samtaler har som funksjon å forsøke å dekke barnets umiddelbare og langsiktige behov for å meste og forstå sin situasjon (Øvreeide, 2009, 168). Slike samtaler kan ses på som en støtte til barnet med hjelp til å bearbeide tidligere uheldige erfaringer i livet, og de kan ses på som støtte for barnet til å regulere egen atferd. Informasjonsgivende og bearbeidende samtaler gir først og fremst støtte og informasjon *til* barnet, og de skal være en hjelp for barnet til å

bearbeide og utvide barnets forståelse av egne erfaringer, seg selv og det som skjer i barnets liv.

2.2.2 *Den Dialogiske Samtalemotoden (DCM)*

Den Dialogiske Samtalemotoden (DCM) kjennetegnes av et dialogisk samtalemønster med et tydelig barneperspektiv (Gamst, 2011, 115). Motoden forsøker å sette barnet i fokus og gi det rett til å bli sett, hørt og tatt på alvor. Barnet skal møtes med respekt og varme, og etableringen av en god relasjon basert på tillit er et fokusområde gjennom samtalen. Motoden legger opp til en målrettet samtale med forutbestemte temaer, men den skal samtidig være åpen og fleksibel. Modellen legger videre vekt på å fremskaffe informasjon fra barnets livsverden i mest mulig fri fortelling fra barnet.

DCM skal ha en tydelig traktstruktur på oppbyggingen av samtalen (Gamst, 2011, 117). Samtaleprosessen skal forløpe med en struktur og med spørsmålsformuleringer i et bestemt mønster. Dette kan illustreres som en trakt. Dette medfører at samtalen med barnet skal bli stadig mer fokusert. Samtalen skal forløpe med spørsmål og struktur fra det åpne og beskrivende til mer spesifikt og oppklarende. Åpne spørsmål er det som oftest vil gi rikkest og mest pålitelig informasjon fra barna, og det er godt dokumentert at informasjon som blir gitt av barn i en fri, ekspansiv fortelling gir mest pålitelig, nøyaktig og fullstendig informasjon (Gamst, 2011, 140; Lamb mfl, 2007, 1202). De åpne spørsmålene kan etterfølges av mer fokuserte spørsmål ved behov. Barns svar blir mindre korrekte når det benyttes ledende og suggestive spørsmål. Eventuelle ledende spørsmål skal komme helt til slutt i samtalen med barnet, og de skal benyttes bevisst for å oppklare eventuelle uklarheter eller motsetninger i barnets fortelling.

Både nasjonale og internasjonale retningslinjer for intervju med barn i rettslig kontekst anbefaler at barnets historie fremkommer ved frie fortellinger (Gamst, 2011, 140; Curtis, 2016, 5). Informasjon som er gjengitt fritt og spontant er i et juridisk perspektiv verdifull ettersom den kommer som følge av lite ledelse, og det øker bevisverdien gjennom en økt grad av sannsynlighet for pålitelig informasjon.

DCM legger opp til at barnet får snakke med en fagperson uten at foreldrene eller andre voksne er til stede (Gamst, 2011, 132). Tanken bak dette er at hvis en nær voksenperson er til stede under samtalen, for eksempel mor eller far, så vil barnet kunne på grunn av lojalitet og omtanke for den voksne velge å ikke fortelle sensitiv og viktig informasjon.

2.2.3 Dokumentasjon av samtalen

Dokumentering av selve samtalen med barnet kan ha følger for både ivaretagelsen av barnet under selve samtalen og barnets mulighet til å komme til uttrykk, og det kan ha følger for barnets stemme, medvirkning i egen sak og ivaretagelsen av barnet i etterkant av samtalen. I dette kapittelet vil noen av de aspektene som er viktige i så henseende bli trukket frem.

Å skrive eller gjøre notater underveis i samtalen kan være forstyrrende både for barn og voksen, og for kontakten mellom voksen og barn (Gamst, 2011, 133). En stor notatblokk som fanger oppmerksomheten til barnet, samt stadige blikk og notering på denne underveis vil virke forstyrrende i kontakten med barnet, og for barnets konsentrasjon. På den andre siden kan det å notere underveis virke samlende og gi uttrykk for at det barnet sier blir tatt på alvor. Newlin mfl (2015, 6) understreker at elektroniske opptak av samtaler med barna er den sikreste måten å dokumentere undersøkende samtaler med barn. Ved å ta opp samtalen enten på lyd eller bilde vil man i etterkant få en fullstendig oversikt av hvordan samtalen forløp, og den eksakte ordlyden på spørsmålene som ble stilt. Det sikrer transparens om samtalen som ble gjennomført, og sikrer dokumentasjon av utilbørlig atferd mot barnet, eller spørsmålstillinger som virker ledende eller lukkede i samtalen.

Det å ta opp samtalen tillater også at de som har gjennomført intervjuene og kollegaer kan gjennomgå samtalen som har blitt gjort med tanke på utvikling av metodegjennomføringen hos den enkelte, og sikring av en best mulig fagutførelse hos den som gjennomfører samtalen. Over tid er det dokumentert at mange av de som har gjennomgått utdanning i å ha samtaler med barn kort tid etter gjennomført utdanning ikke benytter kunnskapen i praksis (Lamb, 2016, 711). De som gjennomførte samtalene med barna gikk blant annet fort tilbake til å stille lukkede spørsmål og

ledende spørsmål, og strukturen på samtaler var dårlig. For å nyttiggjøre seg av opplæringen, og gjennomføre gode samtaler i praksis, er det viktig at utdanningen følges opp med blant annet gjentatte muligheter for den som har tatt utdanningen til å få tilbakemeldinger på intervjuene den gjør. På den måten vil personen som har tatt utdanningen få mulighet til å konsolidere kunnskapen den har ervervet.

I norsk barnevern har det vært knyttet usikkerhet til om barnevernet kan ta lydopptak av samtaler med barn uten foreldrenes samtykke. Dette spørsmålet ble ikke adressert før en tolkningsuttalelse kom fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) i juni 2016. I tolkningsuttalelsen presiserer Bufdir at dette vil være mulig: "Direktoratet vurderer med bakgrunn i dette at bruk av lydopptak i enesamtaler med barnet kan være hensiktsmessig, og at det kan ligge innenfor de fullmakter barneverntjenesten er gitt i kraft av barnevernloven § 4-3." Direktoratet presiserer i tolkningsuttalelsen at dette vil sikre en bedre dokumentasjon av samtalen med barnet og at dette vil være føre til en bedre rettssikkerhet for både barn og foreldre. Barnet skal informeres om bruk av lydopptak på forhånd, og skal kunne motsette seg bruken hvis det ikke ønsker det. Samtalen skal da gjennomføres uten bruk av en lydopptaker.

Ved gjennomføring av dommeravhør er det lovpålagt med både lyd- og bildeopptak (Gamst, 2011, 134). Dommeravhøret filmes i sin helhet med innledende samtaler og pauser, og det er et viktig poeng at både barn og avhører filmes slik at kroppsspråk, ansiktsuttrykk og andre ting som skjer i samtalsituasjoner kommer klart og tydelig frem. Ingen andre praksisfelt har en slik lovpålagt praksis. Det vil allikevel være mange fordeler knyttet til det å gjøre lydopptak av barnesamtalen, både av praktisk art, men ikke minst for notabilitet senere. Ved å bruke en lydopptaker i gjennomføringen av en samtale vil den som har samtalen med barnet slippe å måtte ta masse notater underveis, og den kan i større grad konsentrere seg om relasjonen til barnet i samtalen. Samtidig vil opptak og transkripsjon av samtalen sikre bedre dokumentasjon av selve samtalen, og det vil gi mulighet til å sikre direkte utsagn fra barnet selv til senere bruk.

2.2.4 Barns stemme i akutte saker

Det kan være at barn verken er psykologiske eller fysiske klare for en målrettet samtale i akutte saker (Gamst, 2011, 127). Om et barns erfaringer er knyttet til

situasjoner som er sosialt truende for nære voksne når de avdekkes, for eksempel ved vold, rus, seksuelt misbruk eller store foreldrekonflikter, så kan avdekkingen av de forholdene i seg selv skape et traume for barnet (Øvreeide, 2009, 16). Det er da viktig å kommunisere med barnet på en anerkjennende måte ved å lytte og fange opp barnets signaler. Barnet har behov for, og skal ha, både beskyttelse, støtte og informasjon, og det skal ha mulighet til å gi informasjon. Det viktigste er å ikke overse barnet i en krisesituasjon, men skape en anledning for samtale hvis barnet vil snakke, samt at man må gi barnet informasjon og forklaringer rundt det som skjer. De som samtaler med barnet må ikke forsøke å tvinge barnet til å gi fra seg informasjon eller fortsette en samtale hvis barnet blir særlig stresset (Newlin mfl, 2015, 5). Dette kan være med på å retraumatisere barn. Barn som har blitt traumatisert vil kunne profittere på støtte og flere samtaler som ikke har samme form for innhold. Oppgaven vil gjøre videre rede for barn i krise og traumer hos barn i kapittel 2.4.

Barn som har opplevd trussel- og stressituasjoner vil reagere både fysiologisk og perseptuelt som følge av dette (Melinder, 2011, 1091). Det vil si at oppmerksomheten innsnevres og rettes mot det som er viktig for barnet å få med seg. Det vil si at det er sentral hendelsesinformasjon som barnet vil ha fått med seg og som det kan si noe om i eventuelle samtaler. Informasjon som av mindre viktighet vil barnet ikke legge merke til og vil heller ikke kunne uttale seg om. Det å forsøke å få barnet til å si noe om dette, for eksempel gjennom å stille gjentatte spørsmål, har ingen hensikt, og vil kunne resultere i feilhukommelse hos barnet. Den som samtaler med barnet bør også være forsiktig med gjentagende spørsmål i samtalen. Det kan oppfattes av barnet som en invitasjon til å endre på informasjon gitt til intervjuer som barnet tror oppleves som feil informasjon. Flere samtaler med barnet kan være positivt med tanke på å få frem mest, og mest riktig informasjon, så fremt samtalen blir gjennomført med god praksis (La Rooy mfl, 2008, 31). Studier viser at nærhet i tid mellom de ulike samtalen, og nærhet i tid mellom hendelse og samtalen, er en fordel hvis det skal gjennomføres flere samtaler.

2.3 Klemetsrudmodellen

Klemetsrudmodellen er en erfaringsbasert modell utviklet til bruk for barneverntjenester i arbeidet med vold i nære relasjoner. Modellen ble utviklet av ansatte ved tidligere Klemetsrud barneverntjeneste, nå Søndre Nordstrand barneverntjeneste, og den er basert på tjenestens erfaringer i arbeidet med familievoldssaker (Arnesen og Diesen, 2009, 4). Modellen gir en beskrivelse av tre ulike prosedyrer for håndtering av familievoldssaker:

1. Skriftlig melding om vold mellom omsorgspersoner.
2. Akuttmelding om vold i hjemmet.
3. Melding om vold mot barn.

Oppgaven vil kort presentere de to siste prosedyrene og innholdet i disse da det er disse to som i hovedsak blir benyttet i akutte situasjoner i barnevernet. Modellen beskriver både en anbefalt struktur på håndteringen av de ulike prosedyrene, samt at den gir konkrete råd knyttet til blant annet innhold i samtale med barn og foreldrene i de ulike situasjonene. Bakgrunnen for at disse prosedyrene presenteres er at alle informantene i intervjuene sa at de fulgte modellen, eller hadde en struktur på håndteringen av akuttsaker som var tuftet på modellen. Også de fleste informantene fra ulike barneverntjenester i den nylige publiserte rapporten "Barn i krise - Samarbeidet mellom barnevern og politi" fortalte at de benyttet modellen, eller "variasjoner av den" (Vorland og Skjørten, 2017, 151).

2.3.1 *Prosedyre 2: Akuttmelding om vold i hjemmet.*

Denne prosedyren vektlegger at det er svært viktig å ta seg god tid til å vurdere og planlegge før barneverntjenesten rykker ut (Arnesen og Diesen, 2009, 8). Situasjonen skal vurderes sammen med melder for å få en utfyllende beskrivelse av situasjonen, og så skal eventuell koordinering med andre aktuelle instanser finne sted.

Under det første møtet med familien i akutfasen skal barneverntjenesten om mulig dele opp alle involverte parter og snakke med dem separat (Arnesen og Diesen, 2009, 9). I samtalen med barna skal barneverntjenesten gjøre rede for hvem de er og at barneverntjenesten ønsker å hjelpe barna og foreldrene. Etter det skal barneverntjenesten fortelle det de vet om voldsepisoden til barna, eksempelvis at

saksbehandler vet at pappa har slått mamma. Det er så barna sin tur til å få fortelle sin historie og det de har opplevd. Avslutningsvis skal barneverntjenesten informere barna at mamma og pappa vet at barna snakker med barneverntjenesten, og at det er greit at barna snakker. Videre skal barna informeres om at vold er helt uakseptabelt og ulovlig, og de ansatte fra barnevernet skal plassere skyld og ansvar.

I etterkant av den akutte hendelsen skal barneverntjenesten ta kontakt med familien på telefon de neste dagene, og det presiseres at det er viktig med hyppig kontakt med familien de første ukene. Det skal også raskt iverksettes tiltak i familien.

2.3.2 Prosedyre 3: Melding om vold mot barn.

I saker hvor det blir meldt om vold mot barn skal melder først kontakte barneverntjenesten uten å informere foreldrene (Arnesen og Diesen, 2009, 10). Barneverntjenesten skal avtale med barnehage eller skole en tid for samtale med barnet. Det er viktig at en som kjenner barnet godt er med på selve samtalen. Foreldrene skal ikke være informert om samtalen i forkant. I samtalen med barnet skal barneverntjenesten informere barnet om at de har hørt at barnet blir slått. Barnet skal få informasjon om at barneverntjenesten skal snakke med foreldrene, og der det er aktuelt, skal barnet informeres om at barneverntjenesten vil gjennomføre en ny samtale med barnet i etterkant av samtalen med foreldrene.

I etterkant av samtalen med barnet skal foreldrene kalles inn til et møte samme dag. Barneverntjenesten skal da informere foreldrene om det barnet har fortalt og om eventuelle andre tegn barneverntjenesten har på vold. Barneverntjenesten skal informere om norsk lovgivning, eventuelle tiltak som foreldrerådgivning, og de skal gå igjennom konsekvenser av vold mot barn. Barneverntjenesten skal før møtet avsluttes få et løfte fra foreldrene om at det er trygt for barnet å komme hjem. Foreldrene får også beskjed om at barneverntjenesten vil ha kontakt med skole eller barnehage i dagene fremover, og at barneverntjenesten vil komme på hjemmebesøk hvis barnet ikke kommer på skole eller barnehage. I noen tilfeller er det aktuelt at barnet deltar på denne siste delen av møtet. I etterkant av møtet med foreldrene skal samtalen oppsummeres med melder, og barnets og melderens sikkerhet skal vurderes.

Det skal også avtales at kontaktperson i barnehagen eller på skolen følger spesielt med barnet de neste dagene.

Det blir også i denne prosedyren understreket at det er viktig at videre undersøkelse i familien blir raskt igangsatt, og at tiltak kommer på plass tidlig (Arnesen og Diesen, 2009, 12). Det kan være aktuelt å iverksette tiltak før avsluttet undersøkelse for å vise at man vil hjelpe familien.

2.3.3 *Kritikk rettet mot modellen*

Det har den siste tiden blitt rettet en del kritikk mot barnevernets bruk av Klemetsrudmodellen fra blant annet politi og domstoler. I rapporten "Barn i krise - Samarbeidet mellom barnevern og politi" sier en av informantene fra politiet dette om bruk om modellen: "Det verste er kanskje at de starter med en konfrontering av hva de vet eller har fått informasjon om. De begynner der vi avslutter " (2017, 4, 152). Det polititjenestemannen her refererer til er Klemetsrudmodellens oppfordring til at barn skal få presentert hva barneverntjenesten vet at de har sagt før barnet får anledning til å kommentere egen sak. Statens barnehus skriver i sitt høringsvar til ny barnevernlov (NOU 2016:16)¹⁰: "Vi har mange eksempler på at barnevernet i god tro innleder en tilnærmedesvis etterforskning i disse sakene i forkant av politiets etterforskning, ved bruk av eksempelvis *Barnesamtalen* og *Klemetsrudmodellen*". Videre skriver de i høringsvaret at de har flere erfaringer med at mistenkte foreldre har blitt informert på et alt for tidlig tidspunkt i saken noe som har medført at barn utsettes for vold og represalier fra foreldre.

2.4 Barn i krise

I det påfølgende kapittelet vil oppgaven gjøre rede for krisesituasjoner og traumer hos barn, samt hva det kan bety for de voksne som er i kontakt med barna i akutte situasjoner.

2.4.1 *Hva er en krise og hva er et traume for barn?*

En krisesituasjon for barn kan komme både som en gradvis utvikling eller i tilknytning til overgangsfaser i barnets liv, og det kan komme som en endring som

¹⁰ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-nou-2016-16-ny-barnevernslov2/id2519335/?uid=e04981ae-5225-40fe-bd16-7e4137ad5e8d> - (08.02.17)

kommer plutselig og uventet, uten særlig tid eller mulighet for barnet til å mentalt forberede seg på situasjonen (Dyregrov, 2000, 11). Traumer benyttes utelukkende om plutselig og dramatiske hendelser. Psykiske traumer vil i all hovedsak være knyttet til en krisesituasjon, men ikke alle krisesituasjoner er nødvendigvis traumatiske situasjoner. Dyregrov benytter begrepet traume om situasjoner som er overveldende og ukontrollerbare for barnet, og som innebærer en ekstraordinær psykisk påkjenning for barnet som utsettes for hendelsen. Et annet kjennetegn ved slike hendelser er at barnet ofte føler seg sårbart og hjelpeløst.

Det er flere forhold som vil være med på å avgjøre om en situasjon er traumatisk for barn (Dyregrov, 2000, 12). Både sammenhengen og konteksten hendelsene skjer i har betydning for om situasjonen er traumatisk, sammen med forhold som barnets utviklingsnivå, temperament, tidligere utviklingshistorie og hva barnet legger i situasjonen.

Videre er det nyttig å skille mellom ulike former for traumer. *Type 1* traumer er traumer som oppstår som følge av en dramatisk enkelthendelse, så som eksempelvis dødsfall, voldsepisode eller voldtekt (Dyregrov, 2000, 12). *Type 2* traumer er knyttet til en serie traumatiske hendelser for barnet. Eksempler på mulige type 2 traumer er seksuelle overgrep, mishandling eller barn som har vært vitne til vold og mishandling i hjemmet over tid. Barn trenger ikke selv å ha vært offeret for en alvorlig hendelse for å bli traumatisert, det å være vitne til alvorlige hendelser kan også føre til traumatiske følger. Særlig det å være vitne til vold mellom foreldrene er en traumatisk hendelse for mange barn.

2.4.2 Barns reaksjoner under og etter traumatiske hendelser

Når mennesker utsettes for en trussel reagerer vi både fysisk og psykisk, og vi aktiviserer overlevelsesmekanismer på begge plan (Dyregrov, 2000, 17). Kroppen mobiliseres for å forberede oss til en hurtig reaksjon, og det samme skjer mentalt. Dette er fysiske reaksjoner hos mennesket som utløses av aktivering av det autonome nervesystemet som utsondrer efedrin og reaksjoner i HPA-aksen som utsondrer kortisol (Gunnar og Quevedo, 2007, 147). Dette er ubevisste reaksjoner som skjer automatisk hos mennesket. Hos barn vil sannsynligvis en større andel reagere med

frykt og andre følelser under traumesituasjonen enn hos voksne som i større grad skyver følelser unna. Noen barn vil reagere med forferdelse, protest og en slags emosjonell storm, mens andre reagerer med lammelse. Barn kan også ty til det som virker som totalt irrasjonelle handlinger i traumesituasjoner, men som er logiske fra barnets side. Dette gjøres fra barnets side i et forsøk på å skjerme seg fra fare.

Barn er avhengige av voksnes håndtering av den traumatiske situasjonen (Dyregrov, 2000, 23). I traumesituasjoner vil de søke til de voksne for beskyttelse og for å minske frykt. Dersom barn opplever flere traumatiske hendelser etter hverandre i løpet av kort tid vil barnets sårbarhet bli forhøyet. Forskning viser også at det å bli utsatt for ulike forhold for forsømmelse og overgrep kan ha en kumulativ effekt, og de største følgene på stressaktivering og stressregulering finnes hos barn utsatt for ulike former for negativ påvirkning (Gunnar og Quevedo, 2007, 161).

Barn utsatt for traumer, uavhengig av årsaken til traumet, vil få raskere stressreaksjoner enn andre barn (Kvello, 2010, 175). Videre vil barn som har vært utsatt for hard oppdragelse eller lite sensitive foreldre ha en høyere kortisolutsondring ved stresssituasjoner enn barn som har vokst opp med kjærlige, sensitive foreldre. Kortisol er et av de viktigste stresshormonene, og produksjonen av kortisol øker i stress- og faresituasjoner (Kvello, 2010, 172). Det er med på å gjøre kroppen klar for å håndtere situasjonen personen står ovenfor. Vedvarende stress og traumer kan være med på å påvirke barns hjerner til mer antisosialitet, men det kan også ramme hjernens regulering på reaksjoner på stress. Toppunktet for kortisolutsondringen kan variere fra ti til 60 minutter etter at stresset startet, avhengig av blant annet alder, type stress, de emosjonene som blir aktivert og personens mestringsstrategier. Ved et forhøyet kortisol- og adrenalinnivå holdes kroppen i alarmberedskap, og forskning har vist at det kan ha innvirkning på korrekt hukommelse og hvor lett påvirkelig man er.

Barn som blir flyttet i akutte flyttinger viser større stressreaksjoner enn det barn gjør i planlagte flyttinger (Baugerud og Melinder 2012, 267). En mulig forklaring til dette er at barn som flyttes ut av hjemmet planlagt i større grad vil være forberedt på det som venter. De har blitt informert om flyttingen i forkant og de kan også ha besøkt fosterhjem eller institusjon i tiden før selve flyttingen. Det å ha kunnskap om en forestående hendelse synes å virke stressreducerende for barn (Goodman mfl, 1994).

Også oversikt, kontroll og forutsigbarhet vil være positivt inn på barns opplevelse av stress, og deres håndtering av dette (Melinder, 2015, 861).

Kunnskap og forståelse av barns reaksjoner på stress og traumer vil være viktig i barnevernets håndtering av akutsituasjoner for å ivareta barnet, legge til rette for gode samtaler, men også i vurderingen av barns beste i den enkelte situasjon. Dette vil bli drøftet nærmere i analysekapittelet.

2.5 Barn og tilknytning

Tilknytningsteori er universell ved at alle barn utvikler tilknytning, og ved at det er de samme stilene for tilknytning som barn utvikler på tvers av samfunn (Kvello, 2010, 88). Tilknytningen betegner både hvordan barnet opplever andre mennesker, og hva barnet gjør for å søke trygghet. Det er vanlig å skille mellom fire ulike typer tilknytningsstiler, en trygg (B), to utrygge (A og C) og en desorganisert (D).

Oppgaven vil i det påfølgende kapittelet presentere den desorganiserte tilknytningsstilen nærmere ettersom det er en høy forekomst av barn med denne tilknytningsstilen i kliniske grupper, deriblant barnevern (Kvello 2010, 95: Green, Stanley og Peters, 2007, 207). Internasjonal forskning antar at mellom 50 og 80 prosent av barna innenfor barnevernet har en slik tilknytningsstil, og derfor vil forståelsen av atferd knyttet til denne være viktig for de som jobber innenfor barnevernet.

2.5.1 Barn med desorganisert tilknytningsstil

Barn med desorganisert tilknytningsstil har ofte vokst opp med foreldre som har virket skremmende på de (Kvello, 2010, 95). Det vil være foreldre som har utsatt barn for vold eller overgrep, foreldre som ruser seg eller foreldre som mishandler barna emosjonelt. Barn med tilknytningsstil D viser ingen klar strategi for bruk av omsorgspersonene ved stress (Gunnar og Quevedo, 2007, 157). I stedet for å søke trøst og støtte fra omsorgspersonene vil barn med en slik tilknytning i stedet utvise motstridende atferd ovenfor omsorgspersonene, samt at de vil gjennomføre gjentatte, men ufullstendige, tilnærminger til omsorgspersonene. Barna kan for eksempel kombinere gråt som reaksjon på redsel med å unngå omsorgspersonene og ikke søke trøst. Det mest fremtredende karakteristika ved tilknytningsstil D er slik sett at barnet

unngår omsorgspersonene når de er stresset, og at barna gir motstridende signaler til omsorgspersonene.

Barn med en desorganisert tilknytningsstil vil også kunne fremprovosere andres vrede (Kvello, 2010, 95). Det vil si at barna fremprovoserer et overgrep fra omsorgspersonen ut i fra forestillingen om at det da vil være en tid før neste overgrep finner sted. Barnet vil på så måte ha en opplevelse av kontroll. Et annet mønster hos barn med en slik tilknytningsstil er at de vil søke å ivareta den voksnes behov ved å skape velbehag hos den voksne.

Personer som har en desorganisert tilknytningsstil er i tillegg ekstra utsatt for å utvikle psykiske lidelser (Kvello, 2010, 99). Barna vil være høyrisikoutsatt for å utvikle depresjon, ulike typer angstlidelser, atferdsvansker og personlighetsforstyrrelser. Forskning har vist at barn som har tilgang til en trygg omsorgsperson har nedsatt fare for skadevirkninger som følge av stressreaksjoner (Gunnar og Quevedo, 2007, 154). Barn som har tilgang til støttende og ivaretakende omsorgspersoner kan unngå et forhøyet kortisolnivå som følge av omsorgsgiverens støtte og handlinger i en stress-situasjon. Motsatt vil foreldre som ikke har en adekvat omsorgsutøvelse, eller hvis de er kilden til trusselen mot barnet, kunne være en kilde til stress for barnet eller de vil ikke være i stand til å hjelpe barnet med å regulere stresset.

3 Metode

I det påfølgende kapittelet vil det bli gjort rede for det metodiske grunnlaget for oppgaven. Metodevalg, vitenskapsteoretisk bakgrunn, forskningsetiske hensyn og metodekritikk er blant de temaene som vil bli berørt.

3.1 Valg av metode

Når det gjelder forskningsmetode har jeg valgt å bruke en kvalitativ innfallsvinkel, da med både primær og sekundær informasjon. Primærdata er nye data som samles inn av forskeren selv gjennom bruk av en eller flere datainnsamlingsmetoder (Halvorsen, 2002, 75). De er kvalitative og vil kun si noe om egenskapene hos undersøkelsesenheter og ikke noe om antall eller omfang (Halvorsen, 2002, 84). Ved å benytte en kvalitativ undersøkelsesmetode innhentes data om personer og situasjoner. Dermed økes muligheten for å få kunnskap og innsikt i prosesser slik de oppfattes av personene som deltar i undersøkelsen. Når det gjelder sekundærdata inkluderer dette teorier og lovverket som forelå i forkant av undersøkelsen. En kvalitativ tilnærming er særlig hensiktsmessig når vi ønsker å undersøke fenomener som vi kjenner i liten grad, eller dersom fenomenet er forsket på i liten grad, eller hvis vi ønsker å få en dypere innsikt i fenomenet (Johannesen, Tufte og Christoffersen, 2016, 25).

I denne oppgaven er det valgt å benytte en induktiv tilnæringsmåte. Dette innebærer at problemstillingen ikke springer ut av presise oppfatninger om et fenomen uttrykt i form av en teori, men den utvikles og omarbeides ut fra aktuell empiri (Halvorsen, 2002, 84). Gjennom induksjon slutter man fra observasjoner til utsagn om generelle sammenhenger (Ryen, 2001, 29). Formålet er ikke å belyse holdbarheten av teorier gjennom hypotesetesting, men å utvikle begreper rundt et fenomen og få en størst mulig helhetsforståelse av fenomenet i sin helhet.

Jeg har valgt denne tilnæringsmetoden med bakgrunn i problemstillingen til oppgaven. Det er de barnevernansattes subjektive opplevelser og forståelse som er av interesse og som er det empiriske grunnlaget for oppgaven videre.

3.2 Vitenskapsteoretisk bakgrunn

Innenfor fenomenologisk metode ønsker den som forsker å få økt forståelse av og innsikt i personers livsverden (Johannesen, Tufte og Christoffersen, 2016, 171). Fenomenologi er både en filosofi med røtter tilbake til den tyske filosofen Edmund Husserl og et kvalitativt forskningsdesign. Som et kvalitativt forskningsdesign vil det å ha en fenomenologisk tilnæringsmetode bety at man søker å utforske og beskrive mennesker og menneskenes erfaringer med et fenomen, og deres forståelse av dette fenomenet (Johannesen mfl, 78). Innen kvalitativ forskning er fenomenologien et begrep som peker på det å søke forståelse for sosiale fenomener ut fra deltakernes egne perspektiver (Kvale og Brinkmann, 2009, 45). Verden beskrives slik den oppleves av informantene og med en forståelse av at den reelle virkeligheten er den mennesker oppfatter. Videre så vektlegger fenomenologien åpenhet ovenfor intervjupersonenes opplevelser, presise beskrivelser og den forsøker å sette forhåndskunnskap i parentes (Kvale og Brinkmann, 2009, 70).

Som kvalitativt design betyr en fenomenologisk tilnærming å utforske og beskrive mennesker og deres erfaringer med, og forståelse av, et fenomen, og det er vanlig å analysere meningsinnhold i datamaterialet (Johannesen mfl, 171). Forskeren ser på datamaterialet og tolker dette og ønsker å få en dypere forståelse for enkeltpersoners erfaringer. Målet er å få en økt forståelse og innsikt i den andres livsverden og erfaringer.

3.3 Det kvalitative forskningsintervju

I innhenting av informasjon har jeg benyttet meg av samtaleintervjuer med saksbehandlere i førstelinjetjenesten. I kvalitative intervjuer blir respondentene sett på som informanter som sitter inne med kunnskaper og livserfaringer som forskeren ønsker innsikt i (Ringdal 2013, 242). Mens årsaksforklaringer er sentrale i kvantitativ forskningsstrategi er søken etter mening og formålsforklaringer typisk i en kvalitativ forskningsstrategi (Ringdal 2013, 105). Formålet med kvalitative intervju er å få fylldig og omfattende informasjon om hvordan andre mennesker opplever og forstår erfaringer og begivenheter i sitt eget liv (Kvale og Brinkmann, 2009, 43). Det er en samtale med lik struktur som en dagligdags samtale, men med en bestemt metode og spørreteknikk.

Det er større variasjon i samtaleintervjuer enn i det strukturerte intervjuet som benyttes i spørreundersøkelser (Ringdal 2013, 242). Samtaleintervjuene er fleksible og vil sjelden gå på samme måte for hvert intervjuobjekt. Åpenheten for det nye er stor, men faren kan være at man ofrer muligheten for sammenligning av svar ettersom spørsmålene som stilles til hver informant varierer. Dette kan avhjelpes ved at sentrale spørsmål stilles forholdsvis likt til alle intervjuobjektene.

Strukturen på et intervju knyttes til rollefordelingen mellom deltakerne i intervjuet (Johannesen, Tufte og Christoffersen, 2006, 145). Intervjueren stiller spørsmålene og følger opp de svar som informanten gir på spørsmålene. Hensikten med det kvalitative intervjuet er å få frem beskrivelser av informantens hverdagsverden for igjen å kunne fortolke betydningen av de fenomenene som beskrives (Kvale og Brinkmann, 2009, 43). I denne oppgaven benyttes det semistrukturerte intervjuer som sammen med det åpne intervjuet er det mest utbredte (Ryen, 2002, 99).

Målet for det semistrukturerte intervjuet er å avdekke deltakerens egne oppfatninger, meninger, fortolkninger og tenkemåter (Kvale og Brinkmann, 2009, 47). Ved bruk av semistrukturert intervju får forskeren frem kvalitative egenskaper som gjør at man kan gå i dybden av temaet man ønsker belyst. Videre får man frem det særegne og spesielle ved et tema eller fenomen, og datainnsamlingen skjer i direkte kontakt med feltet. Intervjuet gjennomføres i overensstemmelse med en intervjuguide som leder samtalen inn på bestemte temaer med forslag til spørsmål. Det er mulig å følge opp svarene uten å være for bundet av intervjuguiden.

3.3.1 Forforståelse

Vi har alle en forforståelse i møtet med verden og vi bruker denne til å tolke det som skjer rundt oss (Johannesen, Tufte og Kristoffersen, 2016, 34). Med forforståelse menes oppfatninger og kunnskap av virkeligheten forskeren har før forskningen igangsettes. Forforståelsen hos forskeren er subjektiv og den representerer en mulig feilkilde som påvirker hva forskeren observerer og analysen av datamaterialet (Fossåskaret, Fuglestad og Aase, 1997, 72). Dataene som benyttes i samfunnsforskning er påvirket av teori, og det er sjelden forskeren starter helt uten

oppfatninger om det skal undersøkes og eventuelt hva som forventes av resultater (Johannesen, Tufte og Christoffersen, 2016, 35). I etterkant av at data er samlet inn skjer det også en systematisk utvelgelse av hvilke data som skal benyttes og presenteres. Forskeren vil tolke informasjonen og tillegge den mening ut ifra de forhåndsoppfatningene han eller hun har, og det personen selv anser å være viktigst.

Tjora (2017, 235) hevder at det ikke kan eksistere en fullstendig nøytralitet innenfor kvalitativ forskning. Det viktigste er ikke å gjennomføre studier uten en faglig eller hverdagslig forforståelse, men at man er åpen om den og at man er forberedt på å justere forforståelsen underveis. Kvale og Brinkmann (2009, 99) hevder at det er viktig med kunnskap om intervjuetemaet for å kunne følge opp med gode oppfølgingsspørsmål til intervjupersonens svar.

3.3.2 *Utforming av intervjuguiden*

En semistrukturert intervjuguide kjennetegnes av å inneholde temaer med forslag til åpne spørsmål hvor det er mulig å følge opp svarene uten å være for bundet av intervjuguiden (Ringdal, 2013, 243; Johannesen, Tufte og Christoffersen, 2016, 149). Intervjuguiden er ikke et spørreskjema, men en liste over temaer og generelle spørsmål som skal gjennomgås i løpet av intervjuet. Intervjueren må samtidig være åpen for å følge opp temaer eller informasjon som blir tatt opp av intervjupersonen. Temaene kommer fra de forskningsspørsmålene som undersøkelsen er ment å skulle belyse. Noen ganger nøyer forskeren seg med å spørre om disse temaene, men vanligvis er spørsmålene ment å oppmuntre informantene til å komme med informasjon utover det som er tematisert av forskeren. I tillegg vil en intervjuguide ofte bestå av underpunkter eller underspørsmål for å få dekket eller utdypet de forskjellige temaene. En intervjuguide vil vanligvis ha en bestemt rekkefølge på temaene, men rekkefølgen kan endres dersom informanten bringer et nytt tema på banen, eller hvis han/hun svarer utover det som var forventet.

Den endelige intervjuguiden i mitt prosjekt besto av femten spørsmål¹¹. Dette var åpne spørsmål som ville kunne løfte frem intervjuobjektens perspektiv og få respondentene til å fortelle fritt. Rekkefølgen av temaene kunne variere da jeg ønsket

¹¹ Vedlegg 1 - Intervjuguide

å ta hensyn til det som spontant kom frem i samtalen, men jeg tok sikte på å dekke samtlige spørsmål med tanke på den videre analysen.

3.3.3 Utvalget

I kvalitative metoder forsøker forskeren å få mye informasjon med et begrenset antall informanter (Johannesen, Tufte og Christoffersen, 2006, 114). Hensikten med kvalitative intervjuer er å generere fyldige beskrivelser om et tema slik at problemstillingen kan belyses fra ulike sider. Med dette følger at det å skaffe et relevant utvalg av informanter er viktigere enn å skaffe et stort antall. Ifølge Ryen (2002, 85) gir ikke store utvalg mer eller bedre data enn små. Det viktige er ikke antall intervju, men informasjonen intervjuene gir. Ettersom studiet er interessert i subjektive opplevelser og erfaringer var det derfor ikke noe mål i seg selv å ha et stort utvalg. Utvalget er derfor begrenset til seks saksbehandlere i kommunal barneverntjeneste fra fire ulike kontorer. Fem av informantene er kvinner og en er mann. Utvalget er basert på følgende kriterier: informantene må ha jobbet med saker av akutt karakter, de må ha deltatt på en hasteflytting av barn og de måtte samtykke til å delta i prosjektet. Johannesen, Tufte og Christoffersen (2006, 120) kaller dette for *kriteriebasert utvelgelse*. Det kjennetegnes ved at forskeren velger seg ut intervjuobjekter som oppfyller spesielle kriterier.

Navn	Alder	Stilling	Utdannelse	Barnesamtalen (DCM)
Sara	32	Spesialkonsulent	Barnevernspedagog	Ja
Agnes	38	Teamleder	Barnevernspedagog	Nei
Kristian	32	Barnevernskonsulent	Barnevernspedagog	Ja. Også videreutdanning
Johanna	41	Barnevernskonsulent	Sosionom	Ja
Marthe	35	Barnevernskonsulent	Barnevernspedagog	Ja. Også videreutdanning
Unni	36	Barnevernskonsulent	Barnevernspedagog	Nei

3.3.4 Gjennomføring av intervjuet, rekruttering og utvelgelse

I forkant av intervjuene var jeg i kontakt med de aktuelle arbeidsplassene og forhørte meg om tillatelse til å gjennomføre intervjuer med saksbehandlere. Intervjuobjektene ble så kontaktet direkte og fikk informasjon om prosjektet gjennom et informasjonsbrev¹². Intervjuobjektene fikk selv velge hvor intervjuene skulle gjennomføres ut fra hva som var mest hensiktsmessig for dem. Ved alle intervjuene ble det sikret at vi ikke ble forstyrret. Intervjuene ble gjennomført i løpet av en måned. Intervjuene varte fra 45 minutter til en time.

Som tidligere nevnt forsker jeg på et felt jeg har god kjennskap til gjennom tidligere arbeidserfaring. Av denne grunn kjente jeg flere av mine intervjuobjekter, og dette er det knyttet utfordringer til. Ville informantene være reservert og føle seg vurdert ettersom jeg kjenner de fra tidligere? Eller ville de være mer åpne og ærlige om sine opplevelser og erfaringer overfor en de har kjennskap til og som har kunnskap om situasjoner som de beskriver? Jeg opplevde at samtalene forløp godt, og at intervjuobjektene virket komfortable i intervjusituasjonen, og at det kom frem mye interessant informasjon.

Diktafon ble benyttet i gjennomføringen av intervjuene. På denne måten unngår man å glipp av informasjon ved at man glemmer hva som blir sagt, og det blir mulig å benytte direkte sitater i analysen (Tjora, 2017, 237). Det å lytte kan være utfordrende dersom man også må notere underveis. I etterkant av intervjuene ble refleksjoner som jeg gjorde meg under intervjuet skrevet ned.

3.3.5 Transkribering

Jeg tok opp intervjuene med en diktafon og transkriberte fortløpende etter at jeg var ferdig med hvert enkelt intervju. Transkriberingen er en klargjøring av materialet for analyse, og at det medfører en overgang fra tale til skriftlig tekst (Kvale og Brinkmann, 2009, 118).

Kvale og Brinkmann (2009, 187) beskriver transkripsjonene som en transformasjon av kommunikasjon fra muntlig til skriftlig form. Det finnes ingen sann, objektiv

¹² Vedlegg 2 - Informasjonsbrev

oversettelse fra muntlig til skriftlig form, men man må foreta avveininger i forhold til hvor nær opptil det muntlige man ønsker å være (Kvale og Brinkmann, 2009, 194). Transkribering innebærer dessuten en reduksjon av materiale hvor det nonverbale i kommunikasjonen går tapt. Fokuset innenfor fenomenologisk metode ligger imidlertid på å fange opp den mening informantene tillegger sine erfaringer. Med tanke på at jeg ønsket å bruke direkte sitat i oppgaven uten at disse skal kunne knyttes til intervjuobjektene valgte jeg å transkribere alle intervjuene på bokmål. Alle navn og steder ble også anonymisert i transkripsjonene.

3.3.6 *Analyse*

I etterkant av transkriberingen av data er neste steget å analysere datamaterialet. Dette vil alltid innebære en reduksjon av datamengden (Ryen, 2002, 145).

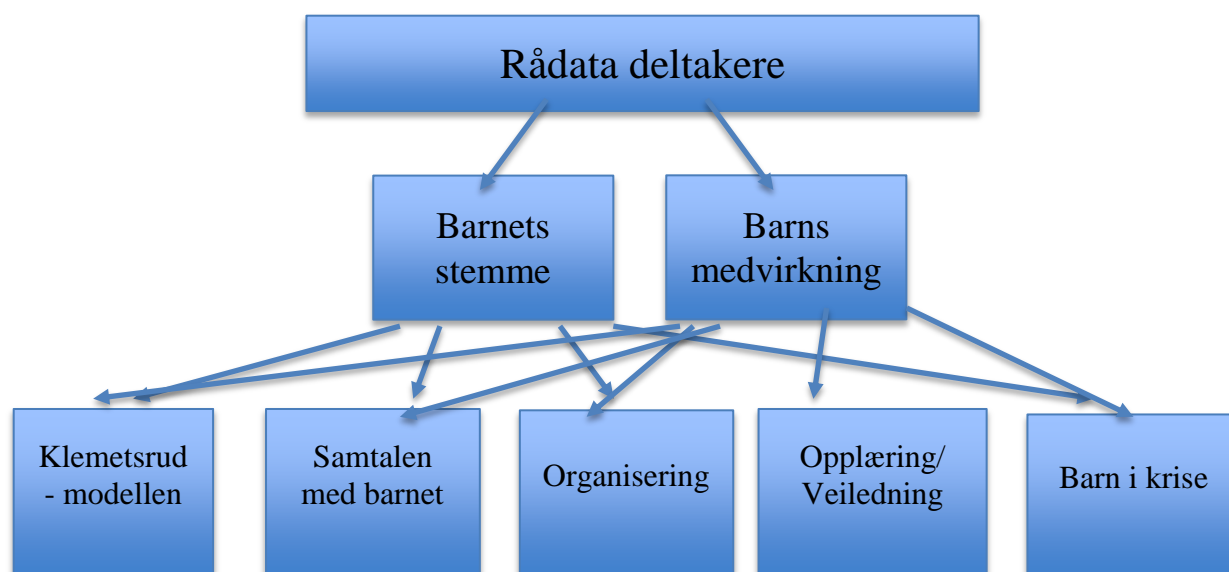
Analyseprosessen kan være rotete, tidkrevende, ikke-lineær og en kreativ prosess med mye rom for tvil, men samtidig en prosess som skal bringe orden, struktur og mening inn mengden av innsamlet data. Kvale og Brinkmann (2009, 197) kaller dette for 1000-sidersspørsmålet. Her stiller man seg som forsker spørsmålet om hvordan man skal klare å analysere de mengdene med informasjon som er samlet inn. Ryen (2002, 173) råder forskere til å unngå å søke forklaringer gjennom enkeltelementer.

Virkeligheten er alltid mer kompleks enn at et fenomen kan forklares ved å kun referere til en faktor.

Jeg har i denne oppgaven valgt å bruke Ryen (2002, 146) sin innholdsanalyse som utgangspunkt for den videre analysen. Denne analysen utføres i tre trinn. Første del handler om at forskeren finner de ulike enhetene i rådataen fra intervjuene. Her er hver enhet ment å skulle gi mening uten den har behov for støttende eller supplerende informasjon. Andre trinn i analysen skjer ved at man deler de ulike enhetene inn i kategorier. Det vil si at man plukker ut relevante enheter og plasserer de under samme kategori for på den måten å redusere antall enheter. Avslutningsvis skal de ulike sitatene som er i hvert tema sorteres inn i underkategorier. Disse underkategoriene vil igjen danne grunnlaget for det som vil bli analysert senere i oppgaven.

Tabellen nedenfor illustrerer hvordan jeg har gått frem i sortering og organisering av data fra intervjuene. Den øverste delen illustrerer alt av rådata. Nivået under illustrerer hovedkategoriene sitatene ble sortert inn i. Den nederste delen illustrerer

underkategoriene som dannet grunnlaget for analysen som følger i neste kapittel av oppgaven.

I og med at jeg har valgt en induktiv tilnærming til prosjektet har min gjennomlesning av datamaterialet utvidet mitt teoretiske perspektiv. Dette medførte at temaene som jeg til slutt valgte i analysekapitlet bygger på både det som er samlet inn av data, og på teorien som er belyst tidligere i oppgaven. Ved sorteringen av de ulike sitatene har jeg lest gjennom alle sammen og sortert dem i den kategorien de passet inn i. Flere av kategoriene hadde sammenfallende meningsinnhold og kunne derfor samles slik at man kom frem til hovedkategorier og underkategorier. Disse kategoriene blir presentert og drøftet senere i oppgaven. I valg av sitatet som skulle inn i de ulike kategoriene har jeg sett etter likheter og forskjeller i informantenes utsagn. Noen av sitatene kan passe under flere kategorier, og det vil derfor forekomme en grad av overlapping.

3.4 Forskningsetiske hensyn

Den nasjonale forskningsetiske komite for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) har vedtatt forskningsetiske retningslinjer (Johannesen, Tufte og Christoffersen, 2016, 85). I de forskningsetiske retningslinjene er det særlig tre hensyn som fremheves; *Informantens rett til selvbestemmelse og autonomi*. De som deltar må samtykke og kan trekke seg fra prosjektet når den selv måtte ønske. *Forskerens plikt til å*

respekttere privatlivets fred. Deltakeren må vite hva slags informasjon som blir tilgjengelig om seg selv og kunne bestemme hvorvidt disse opplysningene kan og skal offentliggjøres. *Forskerens vurdering av risiko og skade.* Kan innsamling av data berøre sårbare og følsomme områder som kan være vanskelig å bearbeide? De som deltar i prosjektet skal utsettes for minst mulig belastning.

3.4.1 Godkjenning av studiet

Jeg var i oppstarten av studiet i kontakt med Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) for å undersøke hvorvidt studiet var søknadspliktig. Jeg ble da informert om at studiet ikke var det så lenge det ikke inneholdt sensitive personopplysninger og at intervjuobjektene ikke var gjenkjennbare ved at de og deres arbeidssted ble anonymisert, og taleopptakene er slettet i etterkant av transkripsjonene.

3.4.2 Informert samtykke

Informantene måtte samtykke skriftlig til å delta i studiet, men kunne når som helst trekke samtykket¹³. De ble informert muntlig og skriftlig om hva prosjektet handlet om, og videre at de kunne velge å ikke svare på spørsmål dersom de ikke ønsket det. De ble informert om at intervjuene ble tatt opp ved bruk av lydbånd og at taledataene ble slettet ved prosjektets slutt.

3.5 Validitet, reliabilitet og generaliserbarhet

Åpenhet og nærhet til fenomenet som studeres er en styrke ved kvalitativ metode hevder Ringdal (2013, 254). Samtidig har studier hvor det benyttes kvalitative data utfordringer knyttet både til prosessen med å innhente data, og i prosessen med å tolke dataene. Dette blant annet fordi forskerens observasjoner ikke er teorifrie, forskeren kan fremheve et spesielt perspektiv fremfor et annet og fordi mangelen på standardisering kan føre til at forskeren trekker frem sitater, bevisst eller ubevisst, som støtter en foretrukket fremstilling. Nedenfor vil jeg gjøre rede for begrepene *validitet*, *reliabilitet* og *generaliserbarhet* innenfor forskning og trekke frem noen utfordringer som jeg ser i mitt prosjekt.

¹³ Vedlegg 3 – Samtykke til deltakelse i prosjektet

3.5.1 *Validitet*

Validitet vil si hvorvidt dataene som er samlet inn er relevante for problemstillingen og om en undersøkelse faktisk svarer på de spørsmålene som den forsøker å stille (Halvorsen, 2002, 43; Tjora, 2017, 232). Validiteten kan styrkes og sikres ved å tydeliggjøre hvordan vi praktiserer forskningen, og ved å redegjøre for de valgene som vi foretar gjennom analysen og teori, og gjennom det invitere leseren av produktet til å kunne vurdere forskningens relevans og presisjon (Tjora, 2017, 234).

Validiteten sjekkes ved å undersøke ulike feilkilder (Kvale og Brinkmann, 2009, 254). Kunnskapen blir gyldig eller troverdig hvis den har vært gjennom sterke falsifiseringspåstander og overlevd.

3.5.2 *Reliabilitet*

Reliabilitet sikter til hvor pålitelige målingene i en undersøkelse er (Halvorsen, 2002, 44). Høy reliabilitet betyr at uavhengige målinger skal gi tilnærmet like resultater og de skal sikre data en pålitelighet som gjør dem egnet til å belyse en vitenskapelig problemstilling (Kvale og Brinkmann, 2009, 250). Videre er reliabiliteten er knyttet til hvordan målingene som gjennomføres er gjort, og hvor nøyaktig en behandler dataene som fremkommer (Holme og Solvang, 1996, 153; Kvale og Brinkmann, 2009, 118). Ifølge Halvorsen (2002, 46) er validitet og reliabilitet begrep som egner seg bedre innenfor kvantitativ forskning enn kvalitativ forskning, blant annet fordi en ikke på forhånd har bestemt seg for hva som skal måles. Dette omhandler med andre ord hvor dyktig og dyktig forskeren har vært i utformingen av design for å gi et mest nøyaktig svar på problemstillingen, samt en ryddighet og grundighet knyttet til transkriberings- og analysearbeidet.

Ved å benytte en semistrukturert intervjuguide kan jeg ha lagt begrensninger på det informantene fortalte under intervjuet. Dette forsøkte jeg å avhjelpe ved å stille alle informantene et spørsmål om det var noe mer de ønsket å tilføye til slutt i hvert intervju. Det kan ha også vært situasjoner hvor jeg har stilt spørsmål som kan ha virket ledende for informantene. Da særlig i situasjoner hvor jeg ønsket utdyping av svar eller i situasjoner hvor informantene hadde vansker for å svare.

3.5.3 Generaliserbarhet

I følge Kvale (2017, 238) er det et uttalt eller implisitt mål å kunne generalisere forskningen innenfor det meste av samfunnsforskningen. Kvale (2017, 239) skiller mellom tre ulike former for generalisering; *naturalistisk generalisering*, *moderat generalisering* og *konseptuell generalisering*. Den naturalistiske generaliseringen kjennetegnes ved at man i rapporteringen av forskningen redegjør grundig nok i detaljene i forskningen slik at leseren selv kan vurdere hvorvidt funnene vil være gyldige for leseren i en annen kontekst. I en moderat generalisering vil forskeren selv beskrive situasjoner hvor resultatene kan være gyldige. I en konseptuell generalisering vil forskeren utvikle konsepter eller teorier som vil ha relevans utover det som er studert. Ryen (2002, 84) skriver at hensikten med kvalitative intervju ikke har vært å frembringe statistisk generaliserbar kunnskap som i kvantitative undersøkelser.

Ifølge Kvale og Brinkmann (2009, 73) så er kunnskapen som er oppnådd i en undersøkelse kontekstuell. Det vil si at den kunnskapen som er oppnådd i én situasjon og én undersøkelse ikke automatisk kan overføres til, eller sammenlignes med, kunnskap i andre situasjoner. En analytisk generaliserbarhet innebærer dog en begrunnet vurdering av om funnene i en studie kan benyttes som en rettleiding for hva som kan skje i en annen situasjon (Kvale og Brinkmann, 2009, 266).

Etttersom jeg i denne studien har benyttet meg av semistrukturert intervju som metode er det vanskelig å kunne si med visshet om resultatene fra denne studien kan generaliseres til å gjelde for andre. Jeg har forsøkt å gi leseren detaljert informasjon over studien slik at de selv kan ta et valg om resultatene har verdi i deres kontekst. Målet med denne oppgaven har vært å belyse individuelle opplevelser og erfaringer, hvilket vil si at de ulike funnene vil være unike. Det vil allikevel være nærliggende å tenke seg at eventuelle andre studier av saksbehandlers ivaretagelse av barnets stemme og medvirkning i akutte saker kunne gi lignende funn.

3.6 Metodekritikk

En sentral feilkilde ved kvalitativ datainnsamling er at den informasjonen som innhentes kan være påvirket av forskerens tilstedeværelse, og at forskeren derfor trekker feilaktige konklusjoner (Halvorsen, 2004, 147). Videre kan forskeren være

forutinntatt og har dermed bevisst eller ubevisst registrert informasjon som støtter opp om konklusjonen den ønsker eller foretrekker. Det er også en mulighet at de ulike informantene gir forskeren de svarene de tror forskeren ønsker. En annen kritikk er at selve gjennomføringen og tilretteleggelsen av intervjuene kan skape omstendigheter som forringer utbyttet av forskningen (Ryen, 2002, 134). Her kan nevnes at man i intervjuer som jeg har gjennomført tar bort en dynamikk som eksempelvis gruppeintervju ville kunne gi. Videre at intervjuene gjennomføres i andre situasjoner enn der respondenten trekker kunnskapen sin fra og hvor de føler seg naturlig trygge. Når det kommer til det siste punktet har jeg tilbudt informantene om å gjennomføre intervjuene der de selv måtte ønske det, og til ønsket tidspunkt. Dette for å forsøke å gjennomføre intervjuene i situasjoner og til en tid de var komfortable med.

De dataene som er produsert og analysert i denne oppgaven er ikke allmenngyldige, men de kan allikevel være med på å gi et bilde av problemstillingen. Videre kan den være med på å legge til rette for nye og flere forskningsspørsmål. Dataene baserer seg på et lite antall informanter, men gjenspeiler på samme tid det informantene opplever i deres faktiske hverdag. Oppgavens mål har ikke vært å finne data som kunne generaliseres, men det har vært å sette lys på personlige opplevelser og erfaringer.

4 Analyse og drøfting

I dette kapitlet vil oppgaven presentere datamaterialet som har blitt samlet inn i intervjuene med de ansatte i barnevernet. Datamaterialet vil sammen med utvalgt teori danne grunnlaget for analyse og resultatdel. I arbeidet med datamaterialet fremkom det at funnene knyttet seg til tre hovedtemaer; struktur på håndtering av akuttsaker, organisering av ulike arbeidsmodeller og opplæring og veiledning hos de ansatte i barneverntjenesten.

Innledningsvis i hvert analyse- og drøftingspunkt vil det bli gjort rede for hvilket delspørsmål som blir belyst og besvart. Noen av svarene til informantene vil berøre flere av delspørsmålene, blant annet knyttet til bruk av Klemetsrudmodellen og Barnesamtalen, og vil derfor bli drøftet gjennom hele analysedelen. Avslutningsvis i hvert analyse- og drøftingspunkt vil det bli presentert en oppsummering av analysen og konsekvenser for oppgavens problemstilling. Dette er gjort for å tydeliggjøre resultatene i studien.

4.1 Struktur på håndtering av akuttsaker

I dette kapitlet vil oppgaven presentere funn knyttet til hvilken innvirkning barnevernets organisering av akuttsaker kan ha på barns rett til å bli hørt og medvirke i akutte saker. Funnene vil bli analysert opp mot oppgavens problemstilling.

4.1.1 Bruk av Klemetsrudmodellen

Bruk av Klemetsrudmodellen viste seg å være en viktig modell i arbeidshverdagen til informantene. Samtalene med informantene viste at alle kontorene fulgte samme hovedstruktur i håndteringen av de akutte voldssakene, og at strukturene i stor grad samsvarte med det som blir skissert i Klemetsrudmodellens prosedyrer to og tre som ble gjort rede for i kapittel 2.3; *akuttmelding om vold i hjemmet og melding om vold mot barn* (Arnesen og Diesen, 2009, 4). Dette er funn som samsvarer med de funnene som nylig ble presentert i forskningsrapporten "Barn i krise – Samarbeidet mellom barnevern og politi" (Vorland og Skjørten, 2017, 152). Også i den undersøkelsen kom det frem at Klemetsrudmodellen ble benyttet i stor grad av barnevernskontorene som var med i undersøkelsen.

En av informantene fortalte at kontoret hun arbeider ved hadde begynt å se på alternative måter å håndtere meldinger om vold på, men at de fortsatt benyttet modellen i stor grad.

Kristian fortalte det slik: «Hvis det er voldssaker så følger vi den Klemetsrudmodellen. Hvis det ikke er vold så blir det ofte opp til hver enkelt og vurderinger som blir tatt.» Som Kristian her sier viser svarene fra intervjuobjektene at akuttsaker som ikke handlet om vold virker å ha noe mer ulik og mindre strukturert håndtering. Oppgaven vil komme tilbake til dette i kapittel 4.1.4.

I saker som omhandler melding om vold mot barn beskrev alle informantene en håndtering av disse som lignet hverandre, og som samsvarer med den Klemetsrudmodellen beskriver. Barneverntjenestene gjennomfører først en samtale med barnet, før foreldrene kalles inn til samtale samme dag. Barneverntjenesten samtaler så med foreldrene, enten sammen eller hver for seg, før det blir vurdert nye samtaler med barnet og barnet og foreldrene sammen. Sara beskrev oppstarten av en sak hvor det har kommet melding om vold mot barn slik:

Som regel reiser vi ut til skolen og snakker med barnet der. Vi har jo et sånt eget barnesamtalerom på kontoret. Og da kan det være noen ganger at vi vil at de skal ta med barnet til vårt kontor da. Og ha samtalen der. Etter samtalen med barnet snakker vi med, så innkaller vi foreldrene med en gang. Samme dag.

Johanna presenterte oppstarten av saker melding om vold mot barn på denne måten: “Og så snakker man med barnet samme dag som foreldrene skal komme. I forkant. Og så kommer foreldrene på møte her mens barnet er i barnehage eller skole.”

Det at barneverntjenestene følger en struktur som beskrevet i Klemetsrudmodellen har noen åpenbare styrker knyttet til ivaretagelsen av barns rett til å bli hørt og til å medvirke i egen sak. Det informantene beskriver her er en rutine hvor alle barn snakkes med i forkant av samtalene barneverntjenesten har med foreldrene. Dette sikrer at barnet blir hørt i egen sak. Sett opp mot de tidligere undersøkelsene og kartleggingene som har blitt gjort av barns deltakelse, blant annet Skauge (2010, 63) og Christiansen (2012, 17) beskrevet i kapittel 2.1.3, hvor undersøkelsene viste at et lite antall av barn var snakket med i egen sak, tyder funnene i denne studien på at barn i stor grad blir snakket med i saker hvor Klemetsrudmodellen blir benyttet. Dette er

også funn som samsvarer med funnene i forskningsrapporten "Barn i krise – Samarbeidet mellom barnevern og politi" (Vorland og Skjørten, 2017, 81). Strukturen alene vil dog ikke sikre kvaliteten på samtalen med barnet. Dette vil bli diskutert senere i kapittelet under *opplæring og veiledning*.

Samtale alene med barnet sikrer at barnet får mulighet til å uttale seg uten å bli påvirket av omsorgspersoner. Som tidligere nevnt vil det å ha med seg omsorgspersoner inn i samtaler med barnevernet kunne gjøre at barnet, på grunn av lojalitet eller omtanke for den voksne, velger ikke fortelle om sensitiv og viktig informasjon for barneverntjenesten (Gamst, 2011, 132). Barneverntjenestene vil med den strukturen og fremgangsmåten de benytter i håndteringen av disse sakene sikre at de får snakket alene med barnet før samtaler med foreldrene og eventuell videre undersøkelse. Det vil også minimere risikoen for at barnet blir utsatt for utilbørlig press eller påvirkning fra foreldrene i forkant av samtalen. I og med at barnet ofte er hovedkilden til informasjon om alvorlige bekymringer til barnets omsorgssituasjon kan dette være avgjørende for videre arbeid og sikring av barnet (Øvreeide, 2009, 192). Slik sett kan det virke som om strukturen som blir benyttet også på mange måter ivaretar barnets rett til å være med på å bestemme over egen situasjon, og den legger til rette for brukermedvirkning tidlig i prosessen.

Sett opp mot Peyrots inndeling av brukermedvirkning (i Rønning og Solheim, 1998, 41) vil det å sikre en tidlig samtale med barnet uten at foreldrene får mulighet til å påvirke barnet kunne legge til rette for at barnet kan være med på å:

- Å bestemme om et problem eksisterer
- Å definere hva problemet gjelder
- Å avgjøre om det skal gjøres noe med problemet
- Å velge mellom ulike former for hjelp
- Å initiere, vedlikeholde eller avslutte kontakten

Hvorvidt dette fullt ut skjer i praksis er dog tvilsomt. Slik det fremgår av intervjuene i denne studien, og av Klemetsrudmodellen, vil barnevernet gjennomføre en videre undersøkelse og samtaler med barnet og familien. Dette vil skje uavhengig av barnets ønsker rundt for eksempel videre kontakt eller det å avgjøre om noe skal gjøres med problemet. Med bakgrunn i det kan det argumenteres for at barn i liten eller ingen grad har reell brukermedvirkning i akutte saker som omhandler vold eller overgrep.

Det legges allikevel til rette for at barnet kan være med på å påvirke videre saksgang og hvordan kontakten videre skal løses. Informantene fortalte blant annet at barna fikk informasjon om hva som skulle skje videre, barna fikk være med på å bestemme hva og hvordan ting skulle legges frem i fellesmøte med foreldrene, samt at det ble snakket med barna om hvordan de ville ha det når de kom hjem. Unni beskrev barnas involvering knyttet til dette slik:

"Vi skal ha et møte med foreldrene dine nå, hvordan kan vi gjøre møtet best mulig for deg?" Men vi har hatt unger som ikke vil ha det fellesmøtet, og da kan vi ikke, da er det ikke noen hensikt å tvinge det igjennom. Men da må de på en måte si noe om hva hvorfor de ikke ønsker det. Men for de fleste er det greit.

Sara beskrev involvering av barna på denne måten:

Ofte så kanskje barnet blir med oss på kontoret i etterkant av samtalen. Hvis det er noe man tenker er det beste. Hvis ikke så kan det hende at det blir igjen på skolen. Det kommer litt an på hva barnet selv vil og hva vi beslutter da. Det blir hele tiden en dialog med barnet og finne ut hva er det beste i den situasjonen da.

Her kan vi se at barneverntjenestene forsøker å involvere barnet så godt det lar seg gjøre i prosessen, og foreta valg som barnet selv har vært med på å beslutte. Sett opp mot oppgavens problemstilling vil en slik praksis legge til rette for at barnet får uttale seg om egen sak og de får være med på å påvirke beslutninger som blir tatt.

Klemetsrudmodellen beskriver at foreldrene må avgi et løfte om at det er trygt for barnet å komme hjem (Arnesen og Diesen, 2009, 10). Ingen av informantene snakket om et direkte løfte, men flere nevnte muligheten for å lage enkle kontrakter eller avtaler med familien. Johanna beskrev det slik:

Vi lagde regler for hvordan man skal oppføre seg når man krangler. Og at man kan si "stopp". Helt sånne enkle regler, men med en tanke da selvfølgelig. På råd og veiledning videre. Det fungerte for de jentene. Og de var med på å utforme reglene. Det er fint tenker jeg å kunne gi barn noe i situasjoner som de opplever som akutte. Noe håndfast. Om det er noe så enkelt som å kunne si "stopp", eller en skriftlig avtale på kjøleskapet, så føler de at det er noe faktisk som kommer ut av det. Og det er viktig. At barna da føler at vi har tatt de på alvor. Det har en nytteverdi i seg selv.

Det Johanna beskriver her virker å være det samme som Klemetsrudmodellen har intensjon om å sikre, at det er trygt for barna å dra hjem, og en beskrivelse av hva som er akseptabel atferd. Slik sett vil en praksis som dette være med på å involvere barna,

og det kan være med på å hjelpe barna med meningsdannende arbeid. Det vil da være brukermedvirkning på en måte som argumentert av Gulbrandsen mfl (2012, 54) beskrevet i kapittel 2.1.2.

Klemetsrudmodellen beskriver også at det er viktig at saken koordineres med melder (forutsatt at det er barnehage eller skole), og at melder får oppdatert informasjon i etterkant av håndteringen av akuttsaken slik at barnehage eller skole kan ivareta barnet best mulig i etterkant (Arnesen og Diesen, 2009, 10). Videre at foreldrene blir informert om at barnet skal i barnehagen eller skole og at dette blir fulgt opp av dagtilbudet til barnet. Dette er en form for struktur som også blir beskrevet av informantene. Unni forteller dette om kontakten neste dag:

Det som og er viktig å si er at foreldrene og ungene får beskjed om at barna skal i barnehagen eller skolen dagen etter. Sånn at vi har den sikkerheten at skal det skje noe så skal voksne kunne plukke det opp da. Så vi ringer dagen etter til skole eller barnehagen for å høre om de har kommet, og om det har kommet frem noe nytt på en måte.

Ved å informere barnehage eller skole om hvordan håndteringen av akuttmeldingen har forløpt, og ved å ha kontakt med dagtilbudet neste dag, skapes det et rom for at barneverntjenesten kan følge opp saken tettere ved behov. Dagtilbudet kan fange opp reaksjoner hos barnet i etterkant av akutthåndteringen, eller barnet kan fortelle om uønskede opplevelser. Det vil også si at det gjennom en slik struktur legges til rette for at barnet får uttale seg om egen sak, og påvirke egen sak, hvis barnet har behov for det i etterkant av selve akutthåndteringen. Oppgaven vil komme tilbake til dette i kapittelet om organisering av ulike arbeidsmodeller da det er ulikt hvordan tjenester gjør dette. Den ulikheten vil kunne ha direkte konsekvenser for barnets mulighet til å fortelle om egen sak og til å medvirke.

Ingen av informantene beskriver at de benytter melder eller meldingsinstans inn i det første møtet med foreldrene. Dette er understreket som et absolutt krav i modellen. I prosedyren beskrives det at den som har meldt bekymringen skal være til stede i samtalen med foreldrene; «melder *må* være representert på møtet (Arnesen og Diesen, 2009, 10)». Hvorvidt dette har noen praktiske eller faktiske implikasjoner for ivaretagelsen av saken eller barnets rett til å bli hørt og medvirke i egen sak er vanskelig å vurdere ettersom det i modellen ikke er gitt noen videre begrunnelse på hvorfor melder skal være med inn i møtet. Det er allikevel verdt å bemerke at ingen

av tjenestene i denne studien følger dette punktet i modellen. Det at foreslåtte tiltak eller prosedyrer i liten grad fremstår tydelig begrunnet synes å kunne være en svakhet ved modellen, sammen med mangelen på dokumentasjon av kunnskapsgrunnlag utover de lokale erfaringene som har blitt gjort ved kontoret som utviklet modellen. Denne studien har ikke gått nærmere inn på dette, men det er allikevel verdt å merke seg.

4.1.2 Oppfølging i etterkant av akutthåndteringen

Informantene til denne oppgaven har beskrevet en praksis som virker å gå utover det som er beskrevet i Klemetsrudmodellen for ivaretagelse av barnet etter samtaler med barn og foreldre. Informantene beskrev i intervjuene at det var vanlig praksis i slike saker at barneverntjenesten støttet barnet inn i det første møtet med foreldrene, og ved å følge opp barn og familie samme dag. Enten ved å ha et felles møte med barn og foreldre på kontoret, eller ved å bli med foreldrene til barnehagen eller hjem for å sikre god ivaretagelse av barnet, samt for å observere første kontakten mellom barn og foreldre i etterkant av akutthåndteringen. Sara fortalte blant annet at:

Ofte så har vi en samtale med barnet etter foreldrene også. For å informere om hva som er snakket om og hvordan gikk det. Og hvis ting har vært uavklart før den samtalen så informerer vi om hva vi, hvor vi står hen da. Etter den samtalen.

Agnes beskrev den prosessen slik:

Så etter at vi har funnet ut at det er trygt nok så har vi et felles møte eller oppsummerende møte med barnet og foreldrene sammen da. For det så vi ofte glapp før. Vi snakket først med barnet, så med foreldrene, og så skal foreldrene bare reise og hente barna i barnehagen eller skolen. Hvis barnet da er på skolen blir vi med på skolen eller blir med foreldrene hjem og venter på at barnet kommer hjem. For da ser vi hvordan foreldrene klarer å ivareta dem, snakke med dem. Klarer dem å være sensitive eller sitter dem på hver sin side av stuebordet med henda i kors liksom? Det er masse bra informasjon vi kan få i det møtet etterpå.

Ved å følge opp om dette så legger barneverntjenesten til rette for at barnet skal kunne ta opp ting med saksbehandleren hvis det blir vanskelig i etterkant av akutthåndteringen. I tillegg får barneverntjenesten mulighet til å se om foreldrene ivaretar barnet og eventuelle reaksjoner hos barnet. I ytterste konsekvens vil en slik praksis kunne sikre barneverntjenesten mot feil valg av løsning den aktuelle dagen. Man kan tenke seg situasjoner hvor barnet viser tydelige reaksjoner i møtet med

foreldrene som følge av det som har kommet frem. Hvis foreldrene da ikke evner å møte barnet på en måte som trygger barnet, eller har en atferd som forsterker eller utløser stressreaksjoner hos barnet, vil barneverntjenesten ha mulighet til å se på eventuelle alternative løsninger.

Slik det ble gjort rede for i kapittel 2.5.1 vil foreldre som ikke har en adekvat omsorgsutøvelse, eller hvis de er kilden til trusselen mot barnet, kunne være en årsak til stress for barnet, eventuelt at de ikke er i stand til å hjelpe barnet med å regulere stresset. Et felles møte mellom barn og foreldre, og videre oppfølging av barnet og familien, kan sikre at barneverntjenesten observerer eventuell skadelig omsorgsutøvelse, samt at det skaper et rom hvor barnet på ny får uttale seg om situasjonen ved behov. Barnet kan da også få muligheten til å spille inn løsninger som ivaretar dets behov for trygghet og forutsigbarhet. Agnes fortalte om en slik prosess og hvordan den kan løses i praksis:

For da var vi helt opp mot, vi var usikre på om han kunne dra hjem. Så vi måtte gå mange runder. Og må han da i vårt beredskapshjem? Er det familie han kan dra til? Er det en onkel han kan dra til en periode? Men da ble løsningen til slutt at far frivillig flyttet ut i halvannen uke tror jeg. Hvor da gutten kunne være hjemme med mammaen. Fordi det var far som var voldsutøver. Mot barnet. Så da flyttet far ut i opp mot halvannen uke, frem til vi klarte å få tiltaksteamet til å på seg et oppdrag med veiledning til foreldrene. Og når han hadde hatt første, faktisk bare første møtet med tiltaksteamet så kunne far flytte hjem igjen. Og da fikk jo gutten, han var jo med på alle de rundene der da. "Er det trygt for deg hvis pappa flytter ut? Syns du det er greit?" Så han ble hørt og fikk mulighet til å medvirke hele veien. Så jeg tenker det var en veldig god sak på hvordan ungdom er med på den prosessen. Akkurat den er jeg veldig stolt av at vi fikk til så bra.

Sett opp mot Peyrots inndeling av brukermedvirkning kan det virke som om gutten som Agnes her fortalte om fikk være med å medvirke på alle nivåene, unntatt nivået som omhandler initiering, vedlikeholde eller avslutte kontakten. En eventuell avslutning på kontakten ville uansett virke prematur, og det fremkom ikke i intervjuet hvorvidt gutten selv tok kontakt med barnevernet. Men til de andre nivåene ser det ut som gutten var sterkt delaktig i egen sak, og at han aktivt fikk påvirke de valgene som ble besluttet. Dette illustrerer også at barnevernets struktur på akuttbehandlingene har betydning for ivaretagelsen av barns rett til å bli hørt og til å medvirke. I en struktur hvor barnet ikke blir inkludert etter barnevernets samtale med foreldrene kan man

tenke seg at dette er en sak hvor far ville vært hjemme hele tiden, og at det ville vært en situasjon som ikke var tilfredsstillende eller trygg for gutten.

4.1.3 Passer modellen i alle saker den beskriver?

En av informantene trakk frem at kontoret hun arbeider ved hadde begynt å se på alternative metoder for å håndtere meldinger om vold som ikke fremstod prekære. Årsaken til dette var at kontoret hadde betenkeligheter med de belastningene som følger for barnet og familien som følge av strukturen på Klemetsrudmodellen.

Men jeg tror at vi her begynner å gå litt bort fra det. Bort i fra 3-delt i alle typer voldssaker. Man har litt mer planlagte 3-delte. Hvor man innkaller foreldrene og prater med barnet samme dag som man innkaller foreldrene. Da får ikke foreldrene beskjed om bekymringen, de får bare beskjed om at det har kommet en bekymringsmelding og at det er innkalt til da og da. Og så snakker man med barnet samme dag som foreldrene skal komme. I forkant. Og så kommer foreldrene på møte her mens foreldrene er på barnehage eller skole. Jeg tenker jo innimellom, den 3-delte syns jeg er dritt innimellom. Fordi det er så stor inngripen. Både for barnet, ikke minst for barnet. Man dukker opp på skole eller barnehage og prater, og plutselig må de være med på vårt kontor, og så har vi satt i gang masse da. Jeg ser hvorfor man gjør det, så jeg, man kunne absolutt endret ting. Men hvordan er jeg ikke sikker. Det er en voldsom inngripen i både barn og voksnes liv (Johanna).

Det som blir beskrevet her kan virke å være en mindre inngripende måte å starte opp prosessen med familien ved at familien får beskjed om melding og planlagt samtale på forhånd. De har da mulighet til å organisere hverdagen sin og slipper å måtte dra fra jobb og annet dagtilbud etter å ha fått beskjed om det fra barnevernet samme dag. En kan argumentere for at det vil være mindre stressende og skape mindre belastninger for familien, og derigjennom barnet, ved en slik løsning.

En umiddelbar motforestilling mot denne måten å gjøre det på vil være bekymringen for at barnet skal bli utsatt for press fra foreldrene. Som tidligere nevnt er en av hovedårsakene til at man ønsker å snakke med barnet alene at barnet ikke skal bli utsatt for utilbørlig press eller påvirkning fra foreldrene i forkant av samtalen. I og med at barnet ofte er hovedkilden til informasjon om alvorlige bekymringer til barnets omsorgssituasjon kan dette være avgjørende for videre arbeid og sikring av barnet (Øvreeide, 2009, 192). Det er mulig å se for seg at foreldrene kan forstå bakgrunnen for bekymringsmeldingen uavhengig av om innholdet ikke er med i innkallingen til foreldrene. Faren er da at foreldrene vil utsette barnet for press eller påvirkning, og at

barnet ikke gir riktig informasjon i samtalen med barnevernet. Ettersom foreldrene ikke får vite innholdet i meldingen kan det være at det ikke vil være en utfordring i praksis, men det bør være et viktig poeng inn i vurderingen av om foreldrene skal informeres på forhånd eller ikke.

Valg av en slik struktur vil kunne ha stor innvirkning på barnets mulighet til å fortelle og påvirke egen sak. Hvis barnet blir utsatt for utilbørlig press, eller ikke forteller sin historie på grunn av frykt for represalier, vil barnet ikke kunne medvirke som det skal. Sett i lys av det Statens barnehus (2016) beskrev i sitt hørings svar om tidligere erfaringer knyttet til foreldre som for tidlig har fått informasjon om vold, som gjort rede for i kapittel 2.3.3, vil en praksis hvor familien blir informert om melding på forhånd kunne ha direkte innvirkning på barnets deltakelse i egen sak. Da vil også barnevernets struktur på håndteringen av slike saker ha direkte innvirkning på barnets medvirkning.

4.1.4 Andre akuttsituasjoner og flyttinger av barn

En utfordring ved Klemetsrudmodellen kan synes å være at den ikke tar hensyn til alternative utfall ved en akuttsak enn at barnet er med familien hjem. Det er et overordnet mål at barn og foreldre skal være sammen, og langt de fleste akuttsaker løses ved at familien forblir sammen. Imidlertid som gjort rede for i kapittel 1 er det allikevel en relativt høy andel barn som blir hasteflyttet hvert år. Klemetsrudmodellen har ingen beskrivelser i sine prosedyrer om hva barneverntjenesten og saksbehandler bør gjøre i situasjoner hvor barnet ikke kan være hjemme. Informantene beskriver at det i slike saker eksisterer en litt ulik praksis, også innad på det enkelte kontoret, blant annet knyttet til bruk av institusjon eller beredskapshjem, hvordan barna blir fraktet til stedet de skal være og hvordan den enkelte saksbehandler velger å utføre selve flyttingen. Videre synes det å være en ulik praksis knyttet til videre oppfølging av barnet i etterkant av selve flyttingen.

Kristian beskriver en flyttesituasjon slik:

Nesten alltid er det den som er på skolen og har samtalen med barnet som flytter barnet. Eller at vi er to da. Enten to fra barneverntjenesten, eller en fra barneverntjenesten og en fra skolen. Så kjører vi til institusjonen eller beredskapshjemmet og bruker tid der da. Så blir det en sånn ny runde med det med trygging. Eller krisebearbeiding først fra oss og så en ny runde

krisebearbeiding etterpå. Hvor det blir veldig klart for barnet hvorfor det ikke skal bo hjemme da. Det bruker vi masse tid på. Forklare sånn at det blir veldig klart for barnet hvorfor vi flytta det rett og slett.

Slik Kristian beskriver praksisen ved dette kontoret bruker barneverntjenesten mye tid på å hjelpe barnet med å forstå situasjonen og forklare hva som skal skje fremover.

Dette vil falle innenfor det Gulbrandsen, mfl (2012) argumenterer er brukermedvirkning beskrevet i kapittel 2.1.2.

Agnes fortalte dette om en hasteflytting som nylig var foretatt ved kontoret:

Vi kjører barna ved flytting. Dem som kjenner barna best er de som da kjører barnet. Det er hvertfall et mål. At den som har snakka med de tidlig på dagen bør være dem som plasserer. Hvertfall dem litt mindre barna. En 16-17 åring så er det fortsatt viktig, men da kan du fire litt på de kravene. Og som oftest så gjennomføres jo en akutt plassering uten at foreldrene og barna ser hverandre. Etter at vi har snakket med dem. Vi hadde en plassering her forrige uke der det var mer en planlagt akutt plassering, der mor og barn traff hverandre, slik at mor kunne prøve å forklare litt hun også. Men det var et barnehagebarn da. Og det fungerte overraskende bra. Men mor var kjempeflink.

Også her kan vi se at barneverntjenesten forsøker å støtte barnet i meningsdannelsen, og at de også lar foreldrene hjelpe til med dette i de sakene hvor det er tilrådelig. Allikevel kan man se av uttalelsen at det ikke er alltid slik at barnet blir fulgt av den som kjenner barnet best, og at alder har en innvirkning på dette. Dette vil kunne medføre at barn som ikke blir fulgt av en de kjenner ikke fullt ut får muligheten til å uttrykke seg slik det har behov for eller kunne ønske. Som tidligere nevnt er relasjon viktig for at barn skal føle at de medvirker (Paulsen, 2016). Det er også viktig for å sikre et handlingsrom for barnet for å kunne si fra om ting som det har behov for. En slik praksis som beskrevet her vil i ytterste konsekvens kunne føre til at de eldre barna ikke får mulighet til å uttrykke misnøye eller uenighet knyttet til for eksempel plasseringssted eller gjennomføringen av flytteprosessen. I så måte kan man også argumentere for at praksisen er med på å redusere barnets mulighet til å uttale seg og påvirke egen sak, og at håndteringen av flyttinger av barn ikke ivaretar barnets rett til å uttale seg og medvirke i egen sak.

I akutte situasjoner hvor barneverntjenesten ikke benyttet Klemetsrudmodellen beskrev informantene en noe mindre strukturert fremgangsmåte. Dette handlet i all hovedsak om at dette var saker som informantene mente det var vanskelig å lage for

detaljerte rutiner rundt ettersom hver sak ville være så unik. Det som derimot alle informantene var enige om var at det var viktig å få så mye informasjon fra melder som overhodet mulig før barneverntjenesten dro ut i akuttsituasjonen, og at situasjonen måtte planlegges ut i fra det meldingen sa. Agnes beskrev dette på følgende måte:

Men hvordan vi forbereder før vi kommer helt ut da er jo det jeg sa innledningsvis med hvem hører saken med, kjenner vi den fra før? Og få mest mulig informasjon fra den som ringer inn. Hva slags sak det er. Også har jeg jo lært oppgjennom at du skal ta det med ro. For det brenner, men det brenner aldri så masse at du må slippe alt på sekundet. [Navn] er veldig opptatt av at vi skal drikke kaffe. Drikke kaffe, planlegge, og så drikke en kaffe til. Du skal liksom ikke rushe ut. For det, du må planlegge det godt, du må være mentalt forberedt på det du skal ut på da.

En av informantene hadde betenkeligheter knyttet til mangelen på struktur og til at det var litt tilfeldig hvem som endte med å reise ut på ulike akuttoppdrag. Også det at det i stor grad lagt opp til hver enkelt å løse oppdrag fant hun lite heldig.

Veit du hva. Jeg syns helt seriøst at det er for lite, det er for mye som blir overlatt til tilfeldigheter. Og det syns jeg er et problem. Jeg syns det er et problem at det er tilfeldig hvem som møter deg hvordan hjelp du skal få, det er så store forskjeller på kunnskap i barneverntjenesten. Altså du kan møte en som har en relevant master og masse arbeidserfaring eller så kan møte en som er helt nyutdannet. Og det er ikke gitt at den som gitt ut fra barnevernsutdanningen for en uke siden har med seg noen som er spesielt erfarne. Og det er problematisk. (Marthe)

Det denne informanten beskriver vil kunne ha direkte betydning for barnets rett til å bli hørt og til å medvirke i egen sak. Hvis kvaliteten på den bistanden barnet mottar i stor grad er avhengig av tilfeldigheter rundt hvem den møter i den gitte situasjonen er det åpenbart at barnevernets organisering av akuttsaker virker inn på barnas deltagelse i egen sak, og deres rett til å bli hørt. Sett i lys av funnene til Samsonsens og Willumsens (2014) om at barnevernsansatte i Norge i stor grad utøver beslutningsprosesser basert på faglig skjønn, vil i ytterste konsekvens mangelen på kunnskap og erfaring hos saksbehandler i en akutthåndtering kunne resultere i feil valg av tiltak. Oppgaven vil komme tilbake til dette i kapittelet om *opplæring og veiledning*.

4.1.5 Oppsummering

Funnene i denne studien tyder på at strukturen på håndtering av akuttsaker har en innvirkning på ivaretagelsen av barns rett til å bli hørt og til å medvirke i egen sak.

Bruken av Klemetsrudmodellens strukturer som informantene beskriver i denne studien fremmer barnets stemme på flere områder. Både denne studien og studien til Vorland og Skjørten (2017) finner at barna blir snakket med først i akuttsituasjonene, og de blir snakket med i tilnærmet alle saker. Dette er en ubetinget fordel i ivaretagelsen av barns rett til å bli hørt. Strukturen legger også opp til flere samtaler med barnet i løpet av akutthåndteringen. Dette sikrer som et minimum et rom hvor barnet kan få mulighet til å fortelle om egen situasjon og behov.

Praksisen virker dog ikke å legge til rette for full brukermedvirkning som beskrevet i Peyrots inndeling av brukermedvirkning eller i det utvidede begrepet argumentert for av Gulbrandsen mfl (2012). Barnevernet vil eksempelvis fortsette en undersøkelse i familien uavhengig av barnets fortelling og eventuelle ønske om videre kontakt.

Informantene beskriver også en struktur i håndteringen av akuttsaker som går ut over det som Klemetsrudmodellen beskriver, og som virker å ha positiv effekt på barnets mulighet til å bli hørt og til å medvirke. Tjenestene bistår barnet inn i det første møtet med foreldrene, og informantene forteller at de er med familiene hjem i mange saker. Dette skaper flere muligheter for at barnet kan si ifra om ting det ønsker å snakke om, og det er også med på å legge til rette for observasjoner av foreldrenes ivaretagelse av barnet. I så måte sikrer en slik praksis barnets rett til å bli hørt, og til å kunne medvirke.

I akuttsituasjoner hvor barneverntjenestene ikke bruker Klemetsrudmodellen beskrives en større grad av tilfeldigheter og manglende struktur av informantene. Dette vil kunne være med på å begrense barnets mulighet til å bli hørt, og til å medvirke i egen sak.

4.2 Organisering av ulike arbeidsmodeller

I det følgende kapittelet vil det bli sett nærmere på om selve organiseringen av barneverntjenesten kan virke inn på ivaretagelsen av barns stemme og medvirkning i akutte saker.

Tjenestestedene som informantene i denne studien arbeidet ved var organisert på ulike måter. Både når gjelder hvorvidt tjenesten arbeidet etter en generalistmodell eller etter en spesialistmodell, og hvor stor andel av akuttarbeidet som ble gjort av mottaksfunksjonen ved tjenesten var det ulikheter. Alle tjenestene var organisert med en mottaksfunksjon, men det var ulikt hvordan mottaksfunksjonen var organisert og bemannet. I noen tjenester håndterte mottaksfunksjonen meldinger som ikke ble vurdert prekärt akutte, men som skulle håndteres etter Klemetsrudmodellens prosedyre tre (melding om vold mot barn). Sakene ble så overført til et annet team og det ble gjennomført en ordinær undersøkelse. Andre mottaksfunksjoner vurderte meldinger og fordelte disse til undersøkelse, og håndterte i utgangspunktet kun akuttmeldinger av alvorlig grad.

4.2.1 *Spesialist versus generalist*

Som nevnt arbeidet noen av deltakerne i undersøkelsen på kontor organisert etter en generalistmodell, mens andre deltakere arbeidet på kontor organisert etter en spesialistmodell. Forskjellen på de to modellene for organisering er at saksbehandlerne ved en generalistmodell har ansvar for både undersøkelser og for tiltaksarbeid, mens dette er skilt fra hverandre i en spesialistmodell.

Informantene i denne studien trakk ikke frem spesielle utfordringer eller styrker knyttet til organiseringsmodell i selve håndteringen av de akutte sakene. Det som derimot ble nevnt som et utfordringsbilde var saker som skulle overføres fra undersøkelse til tiltak. Som gjort rede for i kapittel 2.3 blir det i Klemetsrudmodellen presisert at det er viktig med hyppig kontakt med familien de første ukene etter oppstart, og det skal iverksettes tiltak raskt. Kristian beskrev det å være organisert i en generalistmodell slik:

Jeg liker den modellen egentlig, at vi har undersøkelse og tiltak sammen. Da slipper familien å forholde seg til nye folk, og man kan bare følge de videre.

Da blir det også mindre tull i overgangen mellom undersøkelse og tiltak, og tiltakene kan settes i gang fortere.

Det er flere ting i det Kristian sier her som kan vurderes å ha innvirkning på barnets rett til å bli hørt i egen sak, og til barnets mulighet til å medvirke. Det at det er samme saksbehandler som følger familien både i undersøkelsesfasen og i en eventuell tiltaksfase vil sikre en kontinuitet i relasjon, og det vil også kunne sikre at tiltak raskere blir iverksatt enn hvis en ny saksbehandler skal inn i saken. Relasjon er en viktig faktor i barnets opplevelse av å medvirke (Paulsen, 2016, 13). Ved å opprettholde relasjonen til en saksbehandler er det rimelig å anta at barnet vil ha større mulighet til å kunne fortelle om eventuelle ting som barnet er opptatt av, enn om barnet må påbegynne en ny relasjon til ny saksbehandler. Hvis det skjer noe i den perioden barnet eventuelt ikke er komfortabel med ny saksbehandler kan det være en risiko for at barnet ikke vil fortelle om det som har skjedd. Det vil da ha direkte innvirkning også på barnets mulighet til å medvirke i egen sak.

Avbrudd i kontakten med familien vil kunne ha samme innvirkning. Flere av informantene fortalte at det kan være utfordringer med å få overført sak fra et undersøkelsesteam til et tiltaksteam, og at det ved noen anledninger kan ta lang tid før tiltakene blir iverksatt av den grunn. Årsaken til dette er blant annet at det skal bestemmes hvem som skal være ny saksbehandler, og saksbehandleren må finne tid i sin kalender. I perioden frem til det er etablert relasjon til ny saksbehandler kan det være at barnet ikke får mulighet til å fortelle om viktige ting i barnets liv, rett og slett fordi det ikke er en arena for barnet å fortelle om opplevelsene. Dette vil da også ha direkte innvirkning på barnets mulighet til å medvirke i egen sak.

4.2.2 Mottakets rolle og håndtering av saker

Utfordringer knyttet til treghet i overføring kan også dukke opp som følge av organiseringen og funksjonen til mottaket på kontoret. En av informantene beskrev dette slik:

Mange foreldre ønsker jo veldig raskt å ha samtaler videre og komme i gang. Mange av de vil jo ha endringsarbeid helst i går liksom. Og det er jo utfordrende med den strukturen vi har med et veldig definert mottak som tar akuttsakene og har kapasitet til det. Og så skal det videre til undersøkelse som har sine undersøkelser og har planer langt frem i tid. Å få den overgangen der til å gå så sømløst som mulig. (Agnes)

Her kan man se at denne barneverntjenesten er organisert på en måte som gjør at overføring av saker fra mottak til undersøkelse kan ta tid. Dette var ikke unikt for denne samtalen, og flere av informantene fortalte om dette. Spesielt virket det som saker som ikke ble vurdert som særlig alvorlige kunne bli satt på vent frem til ledig kapasitet hos den som skulle overta den, men også i mer alvorlige saker kunne dette forekomme.

Man kan jo se at vi har startet opp en sak som vi vurderer som veldig alvorlig, gjort masse og hatt mange aktiviteter på kort tid. Så har vi kanskje avverget den største krisen og så kommer den til avdeling og så går dagene på en måte. Og så blir kanskje ikke oppfølgingen like tett sånn som familien hadde håpet og forventet da. Så det kan jo være en svakhet. Men det avhenger jo blant annet av hvor stor kapasitet hver enkelt har. Og mulighet til å ta tak i ting som kommer på bordet. Jeg syns det har vært ganske stor forskjell av å ha jobbet på [arbeidsplass 2] og [arbeidsplass 1]. På godt og vondt da. Jeg syns jo kanskje den modellen de har på [arbeidsplass 2] fungerer bedre, men det er jo sånn... Alt har jo plusser og minuser. (Sara)

Her kan man argumentere for at barneverntjenestens organisering går direkte utover barnets mulighet til å medvirke og barnets stemme i akutte saker. Det er naturlig å kunne tenke seg at barn i slike situasjoner i noen tilfeller vil kunne ha nytte av å få si fra om egne opplevelser av hjemmesituasjonen, eller om andre forhold som påvirker barnets situasjon. Det at det blir et opphold i kontakten vil gå utover dette direkte. Barnet vil derfor miste muligheten til å påvirke egen situasjon i en sårbar tid for familien. Dette står også direkte i motsetning til anbefalingen i modellen som barneverntjenestene bruker. Informantene virket å ha samme oppfatning om dette selv, og barneverntjenestene iverksatte ulike tiltak for å forsøke å avhjelpe dette. Sara beskrev dette slik:

Men så prøver vi også fordi vi på mottak opererer også som ko-saksbehandlere i noen saker. Og da kan det hende at vi, at det er en som har vært involvert i den saken enten blir ko-saksbehandler eller er med litt i starten da. For å få til en litt bedre overgang. Så det er en måte å gjøre det på. At det blir litt mer kontinuitet og at de har et kjent fjes da kanskje for det barnet frem til det blir kjent med ny saksbehandler.

Det Sara beskriver her er muligheten til at mottaksfunksjonen kan være med i saker som de vurderer at det er behov for fortsatt eller kontinuerlig kontakt, frem til ny saksbehandler har fått iverksatt videre undersøkelse og knyttet kontakt med barnet og familien. Slike løsninger kan være med på å sikre barnets rett til å bli hørt og til å medvirke i egne saker.

4.2.3 Andre forhold ved tjenestene

Flere av informantene arbeidet ved kontorer som har egne beredskapshjem i sin tiltaksportefølje, og det var også tjenester med et eget tiltaksteam i ulik grad. Når det kommer til bruk av egne beredskapshjem kan det virke som at det har direkte følger for ivaretagelsen av barns medvirkning. Agnes beskriver følgende situasjoner og dilemmaer knyttet opp mot flytting i beredskapshjem.

For det og ser vi i noen av ungdomssakene at dem blir kanskje plassert i løpet av kvelden/natta av barnevernsvakta. Vi har ikke så mange slike saker, men vi har noen. Så blir dem plassert på ungdomsakutten. Så kommer vi ned dagen etter og sier: "ok, det her høres ikke bra ut. Dette må vi finne ut av. Vi må snakke med mamma og pappa. Vi skjønner at du ikke kan hjem nå, men du kan ikke være her. Så vi har et beredskapshjem." Og våre beredskapshjem er ikke akkurat i Oslo sentrum. Og veldig mange av våre ungdommer vil jo være i Oslo sentrum. Så når vi da plasserer dem ut så er dem der i to dager og så finner dem ut at det var jo ikke så greit. Så da ønsker dem å dra hjem. At det er bedre å være hjemme enn ute på Hadeland eller Gran eller.

Hva tenker du om det da?

Nei, i noen av dem, de sakene, så tenker jeg at det faktisk handler om at vi plasserer ut på en måte "Oslo-ungdom", og at det er ganske tøft for dem. Fordi dem har den identiteten dem har. Men på den andre siden, hvis dem har det helt forferdelig hjemme så klarer dem å bo i et beredskapshjem utenfor Oslo hvertfall en stund. Til vi finner ut hva vi skal gjøre da. Sånn at hvis de da vil hjem så er det ikke så alvorlig hjemme.

Det er vanskelig å tolke denne informasjonen på annen måte enn at barneverntjenesten i slike situasjoner overprøver barnets ønske om plasseringssted. Sett opp mot Peyrots inndeling av brukermedvirkning (i Rønning og Solheim, 1998, 41) vil barnet ikke reelt ha mulighet til å velge mellom ulike former for hjelp. Slik sett vil tiltakspakken barneverntjenesten rår over ha en direkte innvirkning på barnets mulighet til å medvirke i egen sak. Det er mulig at den barnevernfaglige vurderingen tilsier at barnet vil ha det best i et beredskapshjem, men prosedyren slik den fremgår av dette intervjuet tilsier at barnet i liten grad kan påvirke det valget barnevernet har foretatt seg når det kommer til valg av tiltak, og at barnets rett til å medvirke da på mange måter er ikke-eksisterende.

På spørsmål om barna eventuelt kan velge mellom ulike beredskapshjem svarer Agnes slik: " Hvis vi har flere ledige så kan det vel være. Nei, lite. For det handler om

at vi har et visst antall og hvem som på en måte, hvordan vi tenker at den personen passer best inn i hjemmet. At det er viktigere."

Her ser vi at barnets reelle mulighet til å påvirke tiltaksvalg ikke eksisterer.

Også interne prioriteringer synes å påvirke ivaretagelsen av barns stemme og rett til medvirkning. Agnes fortalte at en annen barneverntjeneste i nærhet til den hun jobber ved hadde tatt oppfølgingen av barn i akutte situasjoner et steg videre.

Det at det er noen voksne som snakker med barnet dagen etter tenker jeg er veldig viktig. Og der har [barneverntjeneste 2] gått enda lenger. Dem har i strukturen at barneverntjenesten skal snakke med barnet dagen etter. Og det er jo absolutt bra. Men det er jo tidskrevende. Og ressurskrevende.

Her kan vi se at en barneverntjeneste har valgt å foreta interne prioriteringer for å sikre barnets stemme i oppfølgingen av akuttsaker. Alle tjenestene i denne undersøkelsen fulgte Klemetsrudmodellens råd om kontakt med skole eller barnehage neste dag. Det som Agnes beskriver her, ved at saksbehandler selv følger opp barnet, vil derimot kunne sikre barnets rettigheter enda bedre ved at saksbehandler selv er den som snakker med barnet. Det at saksbehandler som har snakket med barnet i den akutte situasjonen også er den som snakker med barnet neste dag vil kunne ha flere positive effekter. Flere samtaler med barnet kan være positivt med tanke på å få frem mest, og mest riktig informasjon, så fremt samtalen blir gjennomført med god praksis (La Rooy mfl, 2008, 31). Også nærhet i tid mellom de ulike samtalen, og nærhet i tid mellom hendelse og samtalen, er en fordel hvis det skal gjennomføres flere samtaler. Dette vil en sikre med en praksis hvor saksbehandler følger opp neste dag. Saksbehandler vil også sitte på detaljkunnskap om hva som er snakket om dagen før, hvordan samtalen forløp og eventuelle reaksjoner hos barnet. Deler av dette kan videreformidles til for eksempel lærer, men det fremstår vanskelig å kunne overføre kunnskap om enhver detalj. Slik sett vil saksbehandler ha større mulighet til å kunne møte barnet der det har behov for, og til å ta opp de temaene som ønskes belyst, uten at det oppleves av barnet som gjentakende spørsmål eller som en invitasjon til å endre på allerede gitt informasjon. Det kan som nevnt tidligere i oppgaven gjøre at barnet gir uriktig informasjon i samtalen.

Saksbehandler vil også ha muligheten til å observere eventuelle reaksjoner eller tegn til stress hos barnet i etterkant av akuttsituasjonen, og sammenligne barnets atferd

med atferden dagen før. Dette er noe en lærer ikke vil kunne gjøre. En slik observasjon kan danne grunnlag for alternative måter å møte barnet på i samtalen, eller alternative tiltak rettet mot barnet og familien for å sikre optimal oppfølging av barnet.

Også når det kom til muligheten for å følge opp saken på kveldstid var det ulike løsninger som var tilgjengelig for den enkelte saksbehandler. Noen av tjenestene hadde mulighet til å benytte seg av eget tiltaksteam, andre benyttet i større grad barnevernvakt hvis det var behov for kontroll og oppfølging utover den involveringen som saksbehandler kunne gi i normal saksgang. Dette ble problematisert av flere av informantene

Rutinene der er jo å be barnevernvakta dra på anmeldte eller uanmeldte hjemmebesøk. Hvor beskjeden er: "Vi skal se om vi får tid". Så det er jo ikke noe sikkerhet i det. Og det er ikke noe kritikk til barnevernvakta. De var helt ærlige på at: "Hvis vi står i en akuttsak, så står vi en akuttsak" på en måte. Og det er jo bare sånn det er. Og det er ikke noe trygghet i det heller for barnevernvakta heller hvis de aldri har møtt familien før. Hvordan vet de, vet de om denne jenta har blitt truet til å si at alt er greit? Hvis de aldri har møtt familien før. Er barnet trygg på å fortelle barnevernvakten og nye fremmede hvis det har skjedd noe? (Unni)

Her vil samme poeng som ovenfor komme til syne. Hvis det er nye mennesker som må inn i en sak kan det ha negativ innvirkning på barnets mulighet til å fortelle, og til å innvirke i egen sak. Det optimale ville være at det er samme saksbehandler som har snakket med barnet tidligere på dagen som også følger opp barnet og familien på kvelden. Dette vil sikre opprettholdelse i relasjon som er viktig for at barnet forteller om vanskelige ting, og det vil kunne sikre observasjoner av barnet og eventuelle reaksjoner. Slik praksisen er i dag vil barnet og familien måtte forholde seg til nye personer ved eventuell oppfølging, med de følgene det har.

Det er naturlig å tenke seg at barnet kan bli utsatt for utilbørlig atferd fra foreldrene i etterkant av at barneverntjenesten forlater familien. Statens barnehus skriver i sitt hørings svar til ny barnevernlov (2016) at de har flere erfaringer med at foreldre har utsatt barn for vold og represalier som følge av at foreldrene er informert om bekymringen. Et barn som opplever dette vil kunne ha mindre mulighet til å si ifra til nye personer om slike opplevelser, enn om det var samme saksbehandler som kom på besøk samme kveld. Det er også naturlig å tenke seg at det å observere eventuelle

reaksjoner hos barnet vil være vanskeligere for en person som ikke har møtt barnet tidligere, enn det vil være for en saksbehandler som allerede har hatt kontakt med barnet. I et slikt scenario vil organiseringen av oppfølging av familiene ha direkte innvirkning på ivaretagelsen av barnets stemme og rett til medvirkning.

4.2.4 Oppsummering

Analysen i dette kapittelet viser at det kan virke som om ulike modeller for organisering av barnevernstjenestene har innvirkning på barns rett å bli hørt og medvirke i akutte saker. Både mottakets funksjon i den enkelte tjeneste, og hvorvidt tjenesten er organisert i en generalistmodell eller i en spesialistmodell vil kunne ha følger på ivaretagelsen av barnets og rett til medvirkning.

Det fremkom også i analysen av informasjonen fra informantene at interne prioriteringer av ressurser, samt tilgang til egne beredskapshjem vil kunne påvirke hvorvidt barnet fullt ut får medvirke i egen sak, og om det blir tilrettelagt slik at barnet får mulighet til å uttrykke sin mening gjennom hele akutthåndteringen.

4.3 Opplæring og veiledning

Alle informantene fortalte i intervjuene om utstrakt intern opplæring ved de ulike tjenestene, men det var ulikt hva slags form for opplæring som ble gitt til de ansatte, både internt ved den enkelte tjenesten og mellom de ulike tjenestene. Blant de opplæringene som ble nevnt i intervjuene var opplæring i Kvellometoden, Barnesamtalen, voldsopplæring i regi av Oslo kommune og interne opplæringer knyttet til saksbehandlerrollen og håndtering av voldssaker. Gitt at det er såpass store avvik knyttet til hvilken intern og ekstern opplæring de ansatte får kan det være at andre undersøkelser vil finne andre resultater knyttet til dette punktet.

4.3.1 Samtaler med barna

Fire av de seks som ble intervjuet fortalte at de hadde hatt opplæring knyttet til Barnesamtalen, og at de var sertifiserte i bruken av denne. De to siste intervjuobjektene hadde ikke tatt kurset som omhandlet Barnesamtalen, men sa at de kjente til metoden etter intern opplæring, og at de benyttet seg av strukturen og tankegangen i samtalene med barna. Blant annet fortalte informantene at de søkte å stille åpne spørsmål til barna, gå fra det åpne til det mer spesifikke og at de forsøkte å

få barna til å fortelle fritt. Kristian sa det slik: "Da stiller jeg åpne, prøver å få barnet til å fortelle mest mulig fritt da. Stille åpne, sonderende spørsmål som det heter."

Klemetsrudmodellen anbefaler at barneverntjenesten i samtalen med barnet forteller barnet at de har hørt at barnet har blitt slått eller lignende (Arnesen og Diesen, 2009, 10). I samtale med informantene i dette studiet kom det frem at minst to av informantene fulgte denne prosedyren inn i første samtale med barnet. Også informanter som hadde tatt utdanning innenfor Barnesamtalen fortalte at de fortalte barnet om meldingsinnholdet som var kommet. Johanna sa eksempelvis følgende om første samtale med barn som har fortalt om vold til andre voksenpersoner: "Så det vil jo alltid være en fremmed voksen som de må forholde seg til, som har en makt i situasjonen. Fordi vi ber dem fortelle om noe som er vanskelig, og vi sier at: "Vi vet at de har fortalt"." Agnes beskrev en tenkt samtalestart på følgende måte: "Og selvfølgelig må si hvem vi er og hvorfor vi er der, men at vi kan si noe om at: "ja, du har fortalt til Lena sånn og sånn. Kan kanskje du og Lena fortelle meg om det?" Her er det igjen funn som stemmer overens med noen av de resultatene som ble presentert i NKVTS sin rapport "Barn i krise – Samarbeid mellom barnevern og politi" (2017), hvor flere av informantene fortalte at de opplevde at barnevernansatte startet samtalen med å konfrontere barnet med det de visste.

Denne måten å starte en samtale på synes å være i strid mot de prinsippene for en åpen samtale som Barnesamtalen beskriver. En slik innledning på samtalen vil medføre konsekvenser for barns mulighet til å medvirke, og til barns rettigheter knyttet til en eventuell straffe- og erstatningssak.

Sett opp mot de prinsippene beskrevet i Barnesamtalen og i internasjonal forskning knyttet opp mot beste praksis for intervju av barn, fremstår anbefalingen fra Klemetsrudmodellen om å fortelle barnet det barnevernstjenesten vet om bekymringen, lite forenlig. Det samme vil gjelde den praksisen beskrevet av noen av informantene hvor saksbehandler forteller barnet årsaken til samtalen. Både nasjonale og internasjonale retningslinjer for intervju med barn i en rettslig kontekst anbefaler at barnets historie fremkommer ved frie fortellinger (Gamst, 2011, 140; Curtis, 2016, 5). Informasjon som er gjengitt fritt og spontant er i et juridisk perspektiv verdifull

ettersom den kommer som følge av lite ledelse, og det øker bevisverdien gjennom en økt grad av sannsynlighet for pålitelig informasjon.

Sett opp mot Peyrots inndeling av brukermedvirkning vil barneverntjenesten ved å innlede samtalen på denne måten allerede ha definert at det eksisterer et problem og hva problemet gjelder. Barnet vil derfor ikke ha mulighet til å påvirke egen situasjon i. Det er også vanskelig å se for seg at barnet i noen grad får mulighet til å avgjøre hvorvidt det skal gjøres noe med problemet ettersom modellens struktur i seg selv definerer videre tiltak rundt bekymringen. Det som står igjen da er at barnet eventuelt får mulighet til å velge mellom ulike former for hjelp.

Vurdert opp mot Gulbrandsen mfl. (2012, 54) sitt syn på medvirkning en rett for barnet til å få profesjonell støtte i meningsarbeid, noe utover det å få uttale seg og ha innflytelse i egen sak, kan en slik inngang til en samtale by på tydelige utfordringer. Ved å definere hva som har skjedd ovenfor barnet i inngangen til samtalen kan det virke som en tilnærmet umulig oppgave å legge til rette for en slik støtte til meningsdannelse. Den barnevernansatte har da på mange måter bestemt hva som har skjedd, og barnet vil i liten grad få mulighet til hjelp til sin egen meningsdannelse.

En innledning på en samtale mellom barn og saksbehandler hvor barnet blir fortalt om bekymringen i detalj synes derfor å ha klare implikasjoner på barns rett til å bli hørt og barns medvirkning i egen sak. Fremgangsmåten som beskrevet i Klemetsrudmodellen, og av to av informantene, vil i praksis legge store begrensninger på barnets mulighet til å uttale seg fritt. En naturlig konsekvens at det er at barnet heller ikke vil få mulighet til å fullt ut medvirke i egen sak. Som argumentert ovenfor vil en slik praksis legge klare begrensninger på barnets rettigheter, både sett opp mot Peyrots forståelse av brukermedvirkning, og Seim mfl utvidede forståelse.

4.3.2 Dokumentasjon av samtalen

Av de ulike informantene var det tre som opplyste om at de brukte båndopptager i samtaler med barn, og av disse tre var det i varierende grad i hvilket omfang båndopptageren ble benyttet. Ingen av de tre som benyttet båndopptaker transkriberte hele samtalen med barnet så fremt den ikke var knyttet til opplæring i Barnesamtalen.

De tre andre informantene benyttet ikke båndopptager og skrev da også referat av samtale med bakgrunn i notater fra samtalen. Det var kun blant de som hadde opplæring i Barnesamtalen som det ble benyttet båndopptager i samtale med barn.

Agnes beskrev praksisen rundt bruk av båndopptager og transkripsjoner på sitt barnevernkontorslik: "Det er ikke så ofte det blir gjort. De som bruker det er de som har barnesamtaleutdanningen. Dersom det blir brukt, er det oftest at det ikke transkriberes."

Sara beskriver rutine rundt opptak av samtaler og transkripsjon på denne måten:

Hvis samtalen er i forbindelse med opplæring i barnesamtalen så brukes alltid opptakeren. Og de samtale som da skal transkriberes blir det. Personlig bruker jeg opptakeren som regel hvis jeg snakker med barnet alene og da skriver jeg et referat og ikke transkripsjon av samtalen. Utover det tror jeg det er personavhengig hvem som benytter seg av opptakeren og ikke. Jeg liker det og benytter den ofte, også for at jeg følger metodikken i barnesamtalen.

Denne praksisen synes å ha flere utfordringer knyttet til både ivaretagelse av barnets stemme og barnets medvirkning i akutte saker. Som gjort rede for i kapittel 2.2.3 kan det å skrive eller gjøre notater underveis i samtalen være forstyrrende både for barn og voksen, og for kontakten mellom voksen og barn (Gamst, 2011, 133). Skal barnevernsarbeideren kunne skrive et presist referat vil det være naturlig å tenke seg at det må noteres en del under selve samtalen. Hvis dette forstyrrer kontakten mellom barnet og saksbehandler vil dette igjen kunne få implikasjoner for barnets mulighet til å fortelle om egen historie, samt barnets rett til å medvirke i egen sak. Sara så på det å ta opp samtalen som et mulig utviklingsmoment ved sin tjeneste nettopp på grunn av dette:

Jeg tenker blant annet dette med å ta opp samtalen for eksempel. Ikke fordi.. Det kan fremme kommunikasjonen ved at man selv kan få lagt til rette for at barnet bedre skal kunne føle seg komfortabel i situasjonen. Å prate da. Enn at man sitter og skriver og noterer underveis. Det kan hemme det litt. Det tenker jeg kunne vært.. Og at man, det er så mye man som saksbehandler sitter og tenker gjennom, og på underveis, av sånne byråkratiske ting, sånn at man merker at dette hemmer kanskje kommunikasjonsprinsipper og sånne ting da. "Dette må jeg huske å få med, Eller her er alt viktig for jeg vet aldri hva jeg kan bli tatt på i retten seinere hvis dette går til retten". Det er mange sånne litt sånn, kall det stressfaktorer da, som kan påvirke samtale med barna.

Ved å ikke ta opp samtaleene så mister også barnevernet muligheten til å gjengi eksakt hvordan samtalen forløp og hva som eksakt ble sagt. Det vil kunne ha konsekvenser for barns rett til å bli hørt, og barns rett til medvirkning, på flere ulike områder.

Det er naturlig å tenke seg at det i noen situasjoner vil være uenigheter knyttet til hva som faktisk er sagt i en samtale. Ved å ta opp samtalen enten på lyd eller bilde vil man i etterkant få en fullstendig oversikt av hvordan samtalen forløp, og den eksakte ordlyden på spørsmålene som ble stilt. Det sikrer transparens om samtalen som ble gjennomført, og om det var spørsmålstillinger som virket ledende eller lukkende i samtalen. Hvis barnevernet da ikke har transkribert samtalen vil mangelen på notoritet kunne ha innvirkning direkte på de innvendingene barnet har mot det som har blitt sagt, og det kan i ytterste konsekvens ha innvirkning på valg av tiltak i den enkelte sak. Dette er et syn som støttes av Bufdir i deres tolkningsuttalelse som nevnt i kapittel 2.2.3 om bruk av lydopptak. Direktoratet presiserer at god dokumentasjon av samtalen med barnet sikrer rettssikkerhet for både barnet og foreldrene.

I et rettssikkerhetsperspektiv vil en korrekt og nøyaktig gjengivelse av samtalen mellom barn og saksbehandler ha stor betydning. Ved å ta opp samtalen på lyd sikrer man eventuell dokumentasjon av utilbørlig atferd mot barnet. Gjennom dagens praksis vil ikke slik atferd mot barnet kunne dokumenteres eller etterprøves, og det kan oppstå uenighet om innholdet i samtalen og hvordan samtalen har forløpt. I ytterste konsekvens kan barn bli flyttet ut av familien som følge av utilbørlig atferd mot barnet, feil metodebruk i samtalen, eller feil gjengivelse av samtalen. I etterkant vil man ikke kunne få dokumentert hvordan samtalen egentlig forløp, og eventuelle feil ved valgene som barnevernet har tatt som følge av dette.

Et annet poeng er at det i saker hvor barn har blitt utsatt for vold eller overgrep kan være at dagens praksis vanskeliggjør en domfellelse av voldsutøver eller overgriper. Som vist i dommer tidligere i oppgaven får deler av dagens praksis sterk kritikk av rettsvesenet. En eventuell frikjennelse av voldsutøver som følge av barnevernets håndtering av første samtale med barnet kan ha store negative innvirkninger på barnet. Med dagens praksis vil derfor barnevernet ikke ivareta barnets stemme fullt ut, og praksisen kan skape vansker for barnet i ettertid.

Det er også et poeng at mangelen på transkripsjoner og nøyaktig gjengivelse vil vanskeliggjøre opprettholdelsen av rett metodebruk. Ettersom det på svarene fra informantene fremstår relativt tilfeldig hvem som benytter båndopptaker i samtaler, og hvordan samtalene håndteres i etterkant, samt at ingen av informantene forteller at de transkriberer hele samtaler, vil det vanskelig kunne etterprøves og justeres eventuelle feil i metodebruken. Som nevnt i kapittel 2.2.3 er elektroniske opptak av samtaler med barna er den sikreste måten å dokumentere undersøkende samtaler med barn (Newlin mfl, 2015, 6). Det tillater at de som har gjennomført intervjuene og kollegaer kan gjennomgå samtalen som har blitt gjort med tanke på utvikling av metodegjennomføringen hos den enkelte, og sikrer en best mulig fagutførelse hos den som gjennomfører samtalen. Slik praksisen virker å være med bakgrunn i funnene i denne studien vil det vanskelig la seg gjøre å gi tilbakemeldinger og endringer opp mot metodebruk, og eventuelle tilbakemeldinger og justeringer vil i beste fall bli tilfeldige. Som nevnt tidligere i oppgaven så er det dokumentert at mange av de som har gjennomgått utdanning i å ha samtaler med barn kort tid etter gjennomført utdanning ikke benytter kunnskapen i praksis (Lamb, 2016, 711). Manglende tilbakemeldinger på samtaler i praksis er en stor del av årsaken til dette. En sannsynlig konsekvens av dagens praksis vil være at den kompetansen som de barnevernsansatte opparbeider seg på samtaler med barn forringes. Dette vil ha direkte innvirkning på ivaretagelsen av barns rett til å bli hørt, og med det også barnets mulighet til å medvirke.

Noe av dette kan muligens avhjelpest med løsninger slik som Sara beskriver blir gjort ved sitt kontor hvor de har et barnesamtalerom med speil.

Eller så kan det være at vi har behov for de rammene på et barnesamtalerom for eksempel. Hvor vi har speil, hvor en kan sitte å se uten å være til stede i rommet. Så du kan få mer den direkte kontakten alene med barnet. Uten å ha en person til stede som kanskje skriver. Som noen opplever som forstyrrende eller vanskelig. Så er det en som observerer på utsiden da.

Hvis dette brukes aktivt i metodeutviklingen, og ikke bare som et ledd i den enkelte samtalen, så vil det kunne bety at saksbehandlere kan få direkte tilbakemeldinger på gjennomføring og utviklingsområder. Det vil allikevel ikke sikre muligheten for at andre kan gå tilbake og se, eller gjennomgå samtaler hvor samtalen er transkribert, og som barn for eksempel har reagert på. Slik sett svekkes på mange måter stillingen til barns stemme, og ivaretagelsen av denne, med dagens praksis.

4.3.3 *Barn og familier i akutte kriser*

Ingen av informantene har mottatt opplæring eller veiledning som går direkte på barn og familier i akutte kriser, og deres reaksjoner på krisesituasjoner. Flere av informantene sier at dette er noe de har etterspurt, og at det er et mangelfullt område når det kommer til ivaretagelsen av barn i akutte situasjoner. Agnes beskriver dette slik:

Men det har jeg litt savnet med akutt og krisesituasjoner. Og det sendte jeg en mail til [navn] på Barnevernvakten om det. Fordi jeg ville ha noen råd på hvor de hadde fått informasjon og opplæring om det fra. Uten at det var så mye om det egentlig. Det er ikke så mye om det! Det er mye kursing innenfor type veiledningsmetoder, kartleggingsmetoder og sånne ting, men hvordan ivareta de akutte krisesituasjonene det savner jeg litt da. Hvertfall noe faglig forankret å vise til.

Kristian fortalte hvordan han hadde tatt med seg det han hadde lært i en tidligere jobb inn i arbeidet i førstelinjen:

Jeg bare tenkte i forhold om det barn i krise. Jeg lærte egentlig ikke om det da jeg begynte i barneverntjenesten. Men jeg hadde lært om det da jeg jobba på akuttinstitusjon. Da lærte vi krisebearbeiding der. Og hvor viktig det var å trygge barnet og sånt. Jeg tok egentlig det med meg til barneverntjenesten. Det er ikke noen rutiner på det der. Man lærer jo det når man lærer seg barnesamtalen, viktigheten av, når man skal gi en beskjed da, for eksempel når du skal flytte, å ha en samtale om det, tømme tankene til barnet om det, men det å ha sånn, å gi, eller å trygge og bearbeide kriser og senke stressnivået til barnet lærte jeg egentlig på institusjonen.

Kristian fortsatte med å beskrive en tenkt situasjon hvor han kunne måtte støtte barnet slik: "Hvis de minste gråter og er utrygge så plukker jeg de bare opp og rammer de inn da. Et lite barn som legger seg ned og gråter det plukker man bare opp. Det er trygt."

Unni beskrev opplæringen og veiledningen knyttet til barn og familier i krise på denne måten: "Vi har ikke noe strukturell opplæring på hvordan barn reagerer i kriser.

Jeg har ikke hatt noen sånn opplæring. Du har lært ved å være med liksom. Lært av dem som har gjort det før."

Det at ingen av informantene får opplæring eller veiledning knyttet til barn i krisesituasjoner, og deres reaksjon på disse, kan ha store implikasjoner for ivaretagelsen av barnets rett til å medvirke og til å bli hørt. Først og fremst så kan det som gjort rede for i kapittel 2.2.4 være at barnet ikke er klart hverken psykologisk eller fysisk, for en målrettet samtale i en akutsituasjon (Gamst, 2011, 127). Mangel på kunnskap om barns reaksjoner i krisesituasjoner kan føre til at saksbehandler ikke oppfatter signaler som barnet gir knyttet til at det ikke er klar eller ønsker å gjennomføre en samtale. Ytterste konsekvens kan være at saksbehandler presser barnet til en samtale som er med på å retraumatisere barnet eller føre til feilhukommelse hos barnet (Melinder, 2011, 1091). De som samtaler med barnet må ikke forsøke å tvinge barnet til å gi fra seg informasjon eller fortsette en samtale hvis barnet blir særlig stresset (Newlin mfl, 2015, 5). Hvis saksbehandler ikke forstår eller tolker barnets signaler riktig, og presser barnet til å gi feil informasjon, vil også eventuelle vurderinger kunne bli fattet på feil grunnlag. I så måte vil det gå direkte ut over ivaretagelsen av barnets rett til å bli hørt, og mulighet til å medvirke.

Ettersom barn i stress- og krisesituasjoner vil ha et forhøyet kortisol- og adrenalinnivå i kroppen (Kvvello, 2010, 172), og forskning har vist at det kan ha innvirkning på korrekt hukommelse og hvor lett påvirkelig man er, stiller dette store krav til gjennomføringen av samtalen. Hvis barna utsettes for press eller ledende spørsmål kan det være stor risiko for at barna forteller feil i samtalen med barnevernet. Når det i tillegg er lagt opp til stor grad av skjønn i arbeidet og i vurderingene i barnevernssaker (Samsonsens og Willumsens, 2014), vil feilinformasjon lett kunne føre til feil valg av tiltak og oppfølging av barnet.

Man kan også tenke seg at barnevernet vil kunne tolke feil i situasjoner hvor barnet har behov for riktig og adekvat støtte fra foreldrene, hvis barnevernet ikke oppfatter behovene til barnet. I en situasjon hvor barnet har behov for foreldre som rammer det inn og hjelper det til å regulere stresset, men foreldrene ikke klarer dette, bør barnevernet justere opp tiltakene rettet mot barnet. For å få til dette er de avhengige av å forstå barnets atferd og behov. Som tidligere nevnt antar internasjonal forskning at

mellom 50 og 80 prosent av barna innenfor barnevernet har en desorganisert tilknytning (Kvelling 2010, 95). Dette er barn som ikke viser en klar strategi for bruk av omsorgspersonene ved stress (Gunnar og Quevedo, 2007, 157). I stedet for å søke trøst og støtte fra omsorgspersonene vil barn med en slik tilknytning i stedet utvise motstridende atferd ovenfor omsorgspersonene. Hvis foreldrene og saksbehandler ikke klarer å tolke dette kan det medføre at barnet ikke får den omsorgen eller støtten det har behov for i situasjonen. I krisesituasjoner hvor foreldrene ikke klarer å gi barnet riktig omsorg er det viktig at barneverntjenesten støtter opp, veileder og bistår foreldrene i situasjonen, slik at barnet får den omsorgen det har behov for. I situasjoner som fremstår så prekære at barnet vil bli vesentlig skadelidende av den omsorgen foreldrene gir så må barneverntjenesten vurdere å flytte barnet ut av hjemmet. For å fatte et eventuelt slikt vedtak på riktig grunnlag vil det være avgjørende at barneverntjenesten ser barnets behov, og legger til rette for at barnet får uttale seg og medvirke i situasjonen.

Det er også et poeng at mange av disse sakene trekker ut over lang tid. En av informantene beskriver det slik:

Fordi det er ofte en ganske lang prosess. At du får snakket med ungene og så snakker du med foreldrene. Og ut fra det foreldrene sier så går du og snakker med leder. Så går du kanskje og snakker med ungene igjen. Og så må du snakke med foreldrene igjen.

Sett i lys av at en stor andel av barn i barnevernet har en desorganisert tilknytning, og at disse kan ha en høyere kortisolutsøndring ved stresssituasjoner enn andre barn, vil dette ha innvirkning for hvordan man bør ivareta barnet. Som gjort rede for i kapittel 2.4.2 er det grunn til å anta at en del av barna er svært stresset i denne situasjonen selv om dette også vil være avhengig av blant annet alder, type stress, hvilke emosjoner som blir aktivert, og personens mestringsstrategier. Dette vil kunne ha direkte innvirkning på samtalen barnevernet har med barnet, måten barnevernet velger å løse en situasjon på og eventuelle tiltak barnevernet bør iverksette. Også her er det viktig at saksbehandler ser og forstår de behovene som barnet har, og regulerer kontakten deretter. For å kunne gjøre dette er den enkelte saksbehandler avhengig av god forståelse av barns mulige reaksjoner i krise- og stresssituasjoner.

4.3.4 Oppsummering

Som analysen dette kapittelet viser virker opplæring og veiledning i tjenestene å ha stor betydning for barns rett å bli hørt og medvirke i akutte saker. Funnene i denne studien peker på at det er store utfordringer knyttet til både til metodegjennomføring ved samtaler med barn og til dokumentasjon av disse samtaler. Dette vil ha direkte påvirkning både på barnas mulighet til å bli hørt og til å medvirke i egen sak. Det vil også ha betydelig innflytelse på barnets rettssikkerhet.

Studien har avdekket at deler av dagens praksis med avdekkende samtaler med barn synes å gå direkte i mot beste anbefalt praksis for slike samtaler. Slik det fremgår i denne studien er deler av dagens praksis lite heldig, og den vil kunne påvirke barn negativt.

Studien har også avdekket at dokumentasjonen av samtaler med barna fremstår tilfeldig og at det i stor grad er opp til den enkelte saksbehandler å avgjøre hvordan denne ønsker å dokumentere samtaler. En slik praksis vil kunne ha direkte konsekvenser for ivaretagelse av barnets rett til å bli hørt og medvirke på flere stadier. Slik det fremgår av denne studien vil det være vanskelig å sikre notoritet rundt hvordan samtaler har forløpt, hva som eksakt er sagt og at barna ikke har blitt utilbørlig påvirket. Den mangelfulle dokumentasjonen har også den følgen at det blir tilnærmet umulig å sikre riktig metodebruk over tid ettersom saksbehandlerne vanskelig kan få tilbakemeldinger og korreksjoner på samtaler de har gjennomført.

Mangelen på opplæring og veiledning på barn og familier i krise som påpekt i denne studien vil også kunne påvirke barns rett til å medvirke og til å bli hørt i egen sak. Ingen av informantene hadde mottatt veiledning knyttet til dette, og det hadde vært et uttalt ønske hos flere. En slik mangel kan i verste fall som vist ovenfor føre til at retraumatisering hos barn ved at barn blir presset til å samtale i situasjoner de ikke er klar til å snakke. Det kan også potensielt føre til feil valg av tiltak, noe som kan ha store konsekvenser for barn.

5 Avslutning

I denne studien har problemstillingen som ble reist i kapittel 1 blitt belyst.

Hvordan ivaretar barnevernet barns rett til å bli hørt og medvirke i akutte saker?

Studien har gjennom samtalene med informantene og bearbeidelsen av dataene som fremkom kommet til tre hovedfunn. Gjennom besvarelsen av de ulike delspørsmålene er det mye som kan tyde på at både *barnevernets struktur på håndtering av akuttsaker, barnevernets organisering av ulike arbeidsmodeller og opplæring og veiledning* i den enkelte tjeneste har betydning for barns rett til å bli hørt og til å medvirke i akutte saker.

Studien har også gjort funn knyttet til de enkelte hovedfunnene. Herunder kan nevnes det at tjenester som benytter Klemetsrudmodellen virker å sikre at en meget høy andel barn blir snakket med i egen sak. Det er også dokumentert tilfeldig valg av dokumentering av samtaler med barn blant informantene som var med i denne studien.

Funnene tyder på en praksis i barnevernet knyttet til ivaretakelsen av barnets stemme og rett til medvirkning i akutte saker som har et utbedringspotensiale, og en situasjon som fordrer videre oppfølging, forskning og utvikling.

5.1 Videre forskning

Denne studien har fokusert på ansatte i barnevernets opplevelse av ivaretakelsen av barns stemme og medvirkning i akutte saker. Det er et behov for å følge opp flere av funnene i denne studien med ytterligere studier, både av kvalitativ og kvantitativ art.

Faktisk bruk av Barnesamtalen er et område som peker seg ut hvor det bør gjennomføres ytterligere studier. Det vil vært interessant å undersøke et større antall Barnesamtaler gjennomført av ansatte i tjenestene, for å se om de ansatte faktisk opprettholder metodebruk i etterkant av opplæring. Da ville det vært naturlig å se på et større antall samtaler med barn holdt eksempelvis tre måneder og ett år etter at saksbehandler har gjennomført kurs. I tillegg er funnene i denne studien av tilfeldige dokumentasjonsrutiner av Barnesamtaler noe som burde vært fulgt opp videre.

Et annet punkt som peker seg ut for videre forskning er barnevernets bruk av Klemetsrudmodellen. Det bør etter min mening undersøkes det reelle omfanget av bruk av denne modellen, samt at det bør gjøres en studie som undersøker kvaliteten i modellens anbefalte prosedyrer sett opp mot internasjonale retningslinjer for "best praksis" i avdekkingsamtaler med barn. Dette blant annet fordi modellen anbefaler grep knyttet til samtalene med barn og foreldre som er diametralt motsatt av det som anbefales i faglitteratur knyttet til undersøkende samtaler med barn. Videre bør det også undersøkes hvilken innvirkning det eventuelt har på et barns sak.

Intern opplæring og veiledning som gis ved det enkelte barnevernskontoret bør også utsettes for videre forskning. I denne studien har det kommet frem at det er til dels store ulikheter mellom barnevernskontorene og den interne veiledningen som gis. Denne studien har argumentert for at disse ulikhetene kan ha direkte innvirkning på barnets stemme og medvirkning i akutte saker. Slik sett ville det vært spennende med mer utfyllende studier knyttet til barnevernets bruk av veiledning og internopplæring, og effektene av disse.

Et siste punkt som peker seg ut etter intervjuene til denne oppgaven som et område med mangelfull forskning, er den innvirkningen maktbalansen mellom barn og saksbehandler har på ivaretagelsen av barns rettigheter i akutte saker. Denne oppgaven har ikke gått nærmere inn på dette, men det fremstår som et område med betydelige kunnskapshull. I akutte situasjoner vil ofte maktbalansen mellom barn og saksbehandler være særlig skjev. Det ville vært spennende å se om barnevernet gjør grep for å minske på denne skjevheten for å sikre barns rett til å bli hørt og til å medvirke. Eventuelt om de grepene som blir gjort har en faktisk virkning.

Litteraturliste

- Arnesen, Ragnhild og Liv Diesen. 2008. *Klemetsrudmodellen. En erfaringsbasert metode for barneverntjenestens arbeid med vold i nære relasjoner.*
<https://www.bufdir.no/global/nbbf/Barnevern/Klemetsrudmodellen.pdf>
(30.03.2017)
- Barnevernpanelets rapport. 2011.
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/BLD/Barnevern/2011/barnevernpanelets_rapport.pdf (30.03.17)
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. 2016. Barnevernets bruk av lydopptak i samtaler med barn. Tolkningsuttalelse.
<https://bufdir.no/bibliotek/RettsdataStartPage/Rettsdata/?grid=gBUFDIRz2D2016z2E06z2E26> (30.03.17)
- Barnevernsproffene. Innspill til ny barnevernslov. Høringssvar til NOU 2016:16. *Ny barnevernslov – sikring av barns rett til omsorg og beskyttelse.* Barne- og likestillingsdepartementet. <http://www.forandringsfabrikken.no/wp-content/uploads/2017/02/H%C3%B8ringsinnspill-til-ny-barnevernlov-fra-BarnevernsProffene-i-Forandringsfabrikken.pdf> (01.04.17)
- Baugerud, Gunn Astrid og Annika Melinder. 2012. "Maltreated Children's Memory of Stressful Removals from Their Biological Parents." *Applied Cognitive Psychology*. 26: 261-270.
- Christiansen, Øivin. 2012. "Hvorfor har barnevernet problemer med å se og behandle barn som aktører?" *Tidsskriftet Norges Barnevern*. 1-2: 17-30.
- Curtis, Timothy E. 2016. Investigative interviewing in England. Part I: Models for interviewing witnesses and suspects.
- Dyregrov, Atle. 2000. *Barn og traumer – en håndbok for foreldre og hjelpere.* Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989 (barnekonvensjonen).
- Forskrift av 01. juni 2014. Nr. 697. *Forskrift om medvirkning og tillitsperson.*

- Fossåskaret, Erik, Otto Laurits Fuglestad og Tor Halvdan Aase. 2005. *Metodisk feltarbeid. Produksjon og tolkning av kvalitative data*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fylkesmennene i Hordaland, Rogaland og Troms. "Dei forsto meg ikkje". Tilsynsrapport av 19. September 2016. <https://www.fylkesmannen.no/PageFiles/835164/Dei%20forsto%20meg%20ikke%20-%20tilsynsrapport.pdf> (01.04.17)
- Gamst, Kari Trøften. 2011. *Profesjonelle barnesamtaler. Å ta barn på alvor*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Garsjø, Olav. *Institusjonssosiologi - perspektiver på helse- og omsorgsinstitusjoner*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Goodman, Gail S., Jodi Anne Quas, Jennifer Batterman- Faunce, M. Riddelsberger, og Jerald Kuhn, (1994). "Predictors of accurate and inaccurate memories of traumatic events experienced in childhood." *Consciousness and Cognition*. 3, 269– 294.
- Green, Jonathan, Charlie Stanlie og Sarah Peters. 2007. "Disorganized attachment representation and atypical parenting in young school age children with externalizing disorder". *Attachment & Human development*. 9: 207-222. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14616730701453820?journalCode=rahd20> (16.04.17)
- Gulbrandsen, Liv Mette, Sissel Seim og Oddbjørg Skjær Ulvik. 2012. Barns rett til deltakelse i barnevernet: Samspill og meningsarbeid. *Sosiologi i dag*. 3-4: 54-78
- Gunnar, Megan og Karina Quevedo. 2007. The Neurobiology of Stress and Development. *Annual Review of Psychology*. 58: 145-173
- Holme, Idar Magne og Bernt Krohn Solvang. 1996. *Metodevalg og metodebruk*. 3. utgave. Oslo: Tano forlag.
- Halvorsen, Knut. 2004. *Forskningsmetode for helse- og sosialfag, en innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Cappelen akademiske forlag.

- Humerfelt, Kristin. 2005. "Begrepene brukermedvirkning og brukerperspektiv." I *Brukernes medvirkning! Kvalitet og legitimitet i velferdstjenestene*, red. Elisabeth Willumsen. Oslo: Universitetsforlaget.
- Johannesen, Asbjørn, Per Arne Tufte og Line Christoffersen. 2016. *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Kvale, Steinar og Svend Brinkmann. 2009. *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Kvello, Øyvind. *Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Lamb, Michael E. 2016. "Difficulties translating research on forensic interview practices to practitioners: Finding water, leading horses, but can we get them to drink?" I *American Psychologist*. Nr 8: 710-718.
- Lamb, Michael E, Yael Orbach, Irit Hershkowitz, Phillip W. Esplin og Dvora Horowitz. 2007. "A structured forensic interview protocol improves the quality and informativeness of investigative interviews with children: A review of research using the NICHD Investigative Interview Protocol." I *Child Abuse & Neglect*. 31:1201–1231
- La Rooy, David, M. E. Lamb & M-E Pipe. 2008. "Repeated Interviewing: A critical evaluation of the risks and potential benefits". I *Child Sexual Abuse: Research, Evaluation, and Testimony for the Courts*, red K. Kuehnle & M. Connell
- Lov av 17. mai 1814. Kongeriket Norges Grunnlov (grunnloven).
- Lov av 17. juli 1992 nr. 100 lov om barneverntjenester (barnevernloven).
- Lov av 7. august 1981 nr. 7 lov om barn og foreldre (barneloven).
- Lurie, Jim, Inge Kvaran, Tjorill Tjelflaat og Hanne E. Sørli. 2015. *Barneverntjenestens arbeid med barnevernundersøkelser i Midt-Norge. RKBU Midt-Norge. Rapport nr. 4.*

- Melinder, Annika. 2015. "Når barn hentes av barnevernet." *Tidsskrift for Norsk psykologforening*. 51: 868-870.
- Melinder, Annika. 2011. Gjentatte avhør: Flere forhold har betydning for påliteligheten i barns utsagn. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*. 48: 1091-1095. http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=157656&a=3 (16.04.17)
- Newlin, Chris, Linda Cordisco Steel, Andra Chamberlin, Jennifer Anderson, Julie Kenniston, Amy Russell, Heather Stewart og Viola Vaughan-Eden. 2015. "Child Forensic Interviewing: Best practices." *Juvenile Justice Bulletin*. 9:1-20. <https://www.ojjdp.gov/pubs/248749.pdf> (16.04.17)
- NOU 2016:16. *Ny barnevernslov – sikring av barns rett til omsorg og beskyttelse*. Barne- og likestillingsdepartementet.
- Ofstad, Kari og Randi Skar. 2015. *Barnevernloven med kommentarer*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Paulsen, Veronika. 2016. Ungdommers erfaringer med medvirkning i barnevernet. *Fontene forskning*. 1: 4-12.
- Ryen, Anne. 2002. *Det kvalitative intervjuet – Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Oslo: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Ringdal, Kristen. 2013. *Enhet og mangfold*. Oslo: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Rønning, Rolf og Liv Janne Solheim. 1998. *Hjelp på egne premisser? Om brukermedvirkning i velferdssektoren*. Oslo: Gyldendal Norske Forlag
- Samsonsen, Vibeke og Elisabeth Willumsen. 2014. "Assessment i Child Protection. Social worker's voices in England and Norway". *I Journal of Comparative Social Work*. 1: 1-34
- Skauge, Berit. 2010. *Er det noen som vil høre på meg?: Har endringer i barnevernloven, organisering av kommunale tjenester og innføring av nytt fagdataverktøy, der fokus har vært økt brukermedvirkning og deltakelse fra*

barnet, medført endringer i praksis? Blir barnets stemme mer fremtredende?

Trondheim: NTNU

https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/267722/402461_FULLTEXT01.pdf?sequence=1&isAllowed=y (01.04.17)

Skivenes, Marit og Knut Harald Søvig. 2017. "Child welfare decision-making in cases of removal of children." *Child welfare removals by the state. A cross country analysis of decision-making systems*, red Burns, Kenneth, Tarja Pösö og Marit Skivenes. Oxford: University Press.

Skivenes, Marit og Elisabeth Willumsen. 2005. *Brukernes medvirkning! Kvalitet og legitimitet i velferdstjenestene*. Oslo: Universtetetsforlaget

Smith, Carsten, Anne Lindboe, Jan E. Helgesen og Kirsten Sandberg. 2014. Barns rettigheter i Grunnloven. *Aftenposten*. 22.04.
<http://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/Barns-rettigheter-i-Grunnloven-90910b.html> (06.05.17)

Slettebø, Tor og Sissel Seim. 2007. "Brukermidvirkning i barnevernet." I *Brukermidvirkning i barnevernet*, red Slettebø, Tor og Sissel Seim. Oslo: Universitetsforlaget

Stang, Elisabeth Gording. 2007. "Barnets rett til deltakelse i barnevernssaker." *Kritisk Juss*. 1-2: 36-56.

Statens barnehus. Innspill til ny barnevernslov. Høringssvar til NOU 2016:16. *Ny barnevernslov – sikring av barns rett til omsorg og beskyttelse*. Barne- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-nou-2016-16-ny-barnevernslov2/id2519335/?uid=e04981ae-5225-40fe-bd16-7e4137ad5e8d> (01.04.17)

Tjora, Aksel. 2017. *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Vis, Svein Arild og Nigel Thomas. 2009. "Beyond talking – children's participation in Norwegian care and protection cases." *European Journal of Social Work*. 2: 155-168

Vorland, Norunn og Kristin Skjørten. 2017. *Barn i krise – Samarbeid mellom barnevern og politi*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Rapport nr. 4.

Vedlegg 1 – Informasjonsbrev

Informasjonsbrev om masterprosjekt våren 2017.

Masteroppgave i sosialfag, barnevern. Høgskolen i Oslo og Akershus, fakultet for samfunnsvitenskap.

Student: Kristoffer Bergli, kontakt tlf: 928 93 905

Veileder: Gunn Astrid Baugerud

Informasjon om masteroppgaven:

Masteroppgaven er den avsluttende delen av et masterprogram i sosialfag, barnevern.

Formål med prosjektet:

Tema for oppgaven er barneverntjenestens ivaretagelse av barnets stemme og rett til medbestemmelse i håndteringen av akutte saker etter lov om barneverntjenester. Jeg er interessert i hvordan barneverntjenesten og saksbehandlere ivaretar barnets stemme i akutte saker, og hvordan forholdet mellom profesjonsutøver og barn påvirker håndteringen av dette. Oppgaven vil ha fokus på den enkelte saksbehandlers erfaringer, tanker, refleksjoner og vurderinger rundt ivaretagelsen av barnets stemme og medvirkning.

Undersøkelsen er en kvalitativ undersøkelse hvor dataene vil bestå av intervjuer av saksbehandlere. Intervjuet vil ta utgangspunkt i en intervjuguide med åpne spørsmål. Hensikten er å ha fokus på saksbehandlerens subjektive opplevelser og vurderinger.

Intervjuet vil ha omfang på cirka en time og vi kan sammen bli enige om tid og sted. Intervjuet vil bli tatt opp på diktafon og senere transkribert og analysert.

Nytte med undersøkelsen:

Når du aksepterer å delta i undersøkelsen, bidrar du til en utvidet kjennskap og forståelse av hvordan barns medvirkning i akutte flyttinger blir ivaretatt. Dette er kunnskap som kan komme andre barn tilgode i tilsvarende situasjoner. For deg personlig vil dog ikke prosjektet ha direkte nytte eller betydning.

Konfidensialitet:

Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt og det er kun jeg som vil høre på lydbandene. Ingen vil kunne identifisere intervjuobjektene i den ferdige oppgaven. Materialet fra intervjuene vil anonymiseres underveis for så å bli slettet ved prosjektets avslutning.

Rett til å avstå fra deltagelse:

Det er frivillig å delta og deltageren har full anledning til å trekke seg når som helst i undersøkelsen uten å måtte begrunne avgjørelsen. Eventuelt innsamlet materiale vil da bli slettet umiddelbart.

Har du spørsmål underveis kan du ta kontakt med meg på telefon 928 93 905 eller ved å sende en e-post til kristofferbergli@gmail.com.

Dersom du ønsker å delta må du underskrive det vedlagte samtykkeskjemaet.

Med vennlig hilsen
Kristoffer Bergli

Vedlegg 2 - Samtykkeerklæring

MASTEROPPGAVE I SOSIALFAG, BARNEVERN 2017

HØYSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS; FAKULTET FOR

SAMFUNNSVITENSKAP

SAMTYKKEERKLÆRING

Student: Kristoffer Bergli Veileder: Førsteamanuensis Gunn Astrid Baugerud

Jeg har lest vedlagte introduksjonsbrev om masterprosjektet og samtykker med dette til å delta som informant.

Anonymiserte sitater fra intervjuet kan benyttes i masteroppgaven.

Jeg kan når som helst trekke samtykket uten nærmere begrunnelse. Materiale som foreligger må da slettes umiddelbart.

Navn

Dato og signatur

Vedlegg 3 - Intervjuguide

Intervjuguide

Del I: Innledende spørsmål

Saksbehandlers navn: _____ Dagens dato: _____
Saksbehandlers alder: _____
Saksbehandlers stilling: _____
Saksbehandlers utdanning: _____

- Kort presentasjon av intervjueren og prosjektet. Dato leses inn på båndet.
- Informasjon om at jeg er ute etter personlige opplevelser, betraktninger og vurderinger, det er således ingen riktige eller gale svar.
- Dersom du ønsker å fortelle om spesielle situasjoner, må du anonymisere barnet. Dette innebærer at du ikke kan fortelle ting som kan avsløre barnets identitet.
- Opplysning om at deltakelse i prosjektet er frivillig og kan avbrytes når som helst intervjupersonen ville ønske dette.

Del II:

1. Hva er din faglige bakgrunn/utdanning/tidligere arbeidserfaringer?
2. Hvor lenge har du jobbet ved barneverntjenesten?
3. Kan du beskrive din rolle/funksjon ved tjenesten?
4. Hvordan er barneverntjenesten organisert?
5. Får de ansatte opplæring/veiledning knyttet direkte til håndtering av barn i akutte kriser? Har du hatt en slik opplæring?
6. Hvilke rutiner har barneverntjenesten for håndtering av akutte saker?
 - I forkant
 - Underveis
 - I etterkant
7. Hvordan inkluderer du barnets stemme i de ulike fasene?
 - I forkant

Underveis

I etterkant

8. Hvordan inkluderer du barnets rett til medvirkning i de ulike fasene?
9. Er det mulig for barnet å medvirke i alle akutte saker? I hvilke saker er det eventuelt ikke mulig og hvordan løser du dette?
10. Er det deler ved rutinene for håndteringen av akutte saker som du tenker kunne vært gjennomført annerledes for å bedre få frem barnets stemme?
11. Hvilke deler ved rutinene for håndteringen av akutte saker tenker du kunne vært gjennomført annerledes for å bedre barnets medvirkning?
12. Hvordan vurderer du innvirkningen av den ubalansen i maktforholdet som eksisterer mellom deg og barnet i møte med barn i akutte situasjoner?
13. Hva tenker du om din posisjon og eventuelle makt i møtet med barn? Har du noen tanker om hva man kan gjøre for å jevne ut dette maktforholdet?
 - På hvilken måte tenker du dette maktforholdet påvirker samtaler som gjennomføres med barnet?
 - Hva tenker du om dette maktforholdet når det gjelder barnets medvirkning i gjennomføringen av akuttsaken?
14. Har du opplevd situasjoner som har vært ekstra utfordrende eller vanskelige når det gjelder ivaretagelsen av barnets stemme og medvirkning? Hva var det som var vanskelig?
 - Beskriv disse situasjonene
 - Har disse situasjonene medført at du har endret måten du arbeider på i møtet med barn i akutte situasjoner?
15. Er det noe mer eller sider ved dette temaet vi ikke har vært innom som du mener det er viktig å si noe om?